

Upoznavanje tradicijske kulture kroz likovno stvaralaštvo

Rimac, Katarina

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:710507>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-08**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

KATARINA RIMAC

DIPLOMSKI RAD

**UPOZNAVANJE TRADICIJSKE KULTURE
KROZ LIKOVNO STVARALAŠTVO**

Zagreb, studeni 2019.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

DIPLOMSKI RAD

KANDIDAT: Katarina Rimac

TEMA I NASLOV DIPLOMSKOG RADA: Upoznavanje
tradicijske kulture kroz likovno stvaralaštvo

MENTOR: **doc. dr. sc. Marijana Županić Benić**

Zagreb, studeni 2019.

SADRŽAJ

SAŽETAK	4
SUMMARY	4
1. UVOD.....	5
2. TRADICIJSKA KULTURA	6
2.1.Materijalna baština.....	7
2.2. Nematerijalna baština.....	9
3.LUTKARSTVO.....	10
3.1. Način uporabe lutaka u dječjem vrtiću.....	11
4.LIKOVNA UMJETNOST	12
4.1.Likovni elementi i kompozicije	12
4.2.Likovni materijali i tehnike.....	13
5.DJEČJE LIKOVNO STVARALAŠTVO	14
6.ULOGA ODGOJITELJA U POTICANJU LIKOVNOG STVARALAŠTVA	17
7.RAZVOJNE ZADAĆE I CILJEVI PROJEKTA	19
7.1.Motivacija djece za likovne aktivnosti.....	20
7.2.Tijek projekta	20
7.2.1.Roditelji kao podrška djetetu u projektu	21
7.2.2.Likovne aktivnosti djece	34
7.2.3.Taktilne slikovnice	60
8.SURADNJA S LOKALNOM ZAJEDNICOM – GALERIJA OBLOČEC	65
9.EVALUACIJA PROJEKTA I MOGUĆNOSTI DALJNJIH ISTRAŽIVANJA	68
10.ZAKLJUČAK	69
11.LITERATURA	71
12.POPIS SLIKA	74
IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA	79
ZAHVALA.....	80

SAŽETAK

Tema koju sam obradila jest „Upoznavanje tradicijske kulture kroz likovno stvaralaštvo“. Razlog zbog kojega sam izabrala ovu temu je znatiželja i motiviranost za istraživanje o kulturi i tradiciji našeg podneblja. U radu su iznesena teorijska objašnjenja o lutkarstvu s obzirom na korištenje lutaka kao poticaj za projekt, likovne aktivnosti s različitim temama tradicije, te suradnja s roditeljima kao poticaj djetetovom djelovanju i igri. Iznesena je suradnja s lokalnom zajednicom – Knjižnica Sesevete u Galeriji Obločec kroz izložbu sa scenskim nastupom. Na kraju rada izneseni su dojmovi i zaključci na kraju projekta, te daljnja razmatranja i nastavak projekta i sljedeću pedagošku godinu.

KLJUČNE RIJEČI: tradicijska kultura, lutka, likovno stvaralaštvo, dijete, suradnja s roditeljima

SUMMARY

The topic I covered was "Getting to Know Traditional Culture through Fine Art." The reason I chose this topic is because of my curiosity and motivation to research the culture and traditions of our region. The paper presents theoretical explanations of puppetry with regard to the use of dolls as an impetus for the project, artistic activities with different themes of tradition, and cooperation with parents as an impetus to the child's activity and play. Collaboration with the local community was presented - Sesevete Library in Obločec Gallery through exhibition with stage performances. At the end of the paper, impressions and conclusions at the end of the project are presented, as well as further considerations and continuation of the project and the following pedagogical year.

KEY WORDS: traditional culture, doll, art, child, collaboration with parents

1. UVOD

Prema definiciji Kneževića (2010) tradicijska kultura predstavlja usmenu predaju kulturno vrijednog stvaralaštva koje se dijeli na materijalnu i nematerijalnu kulturu. U materijalnu spadaju sve što čovjek stvara i oblikuje svojim rukama od materijala iz njegovog života, dok u nematerijalnu kulturu spadaju ples, glazba, pjesma, dječje igre, razne druge vještine, umijeća i znanja. Provođenjem našeg projekta u Dječjem vrtiću „Leptir“ u srednjoj vrtićkoj skupini „Dupini“ bazirali smo se na upoznavanju materijalne kulture kroz likovno stvaralaštvo.

Sadržajima kulturne baštine u likovnim aktivnostima možemo utjecati na razvoj sposobnosti pojedinaca (uz pomoć kulturne baštine djeca u okvirima likovnih aktivnosti mogu biti posredno ponukani na kreativnost i stvaralaštvo, dok istovremeno stječu vještine nužne za kognitivni i afektivni razvoj te razvoj likovnih sposobnosti), a istovremeno što smatramo osobito važnim u kontaktu s navedenim sadržajima djeca se kroz igru osposobljavaju za čuvanje, prijenos i korištenje, znanja i iskustava kulture kojoj pripadaju.

U predškolskom razdoblju dijete postaje sposobno primati i reproducirati vanjske utjecaje govorom, pokretom, pjesmom, oponaša ljude, predmete i životinje iz svoje okoline, a vrijeme mu je uglavnom ispunjeno igrom i stalnim oponašanjem članova sredine u kojoj je rođeno i u kojoj živi. Zajedničkim odabirom teme projekta imali smo na umu djetetovo pravo da primjereno dobi stječe spoznaje i iskustva kroz njemu primjene aktivnosti i igru, da slobodno iskaže svoja iskustva, stavove, razmišljanja, da postavlja pitanja, da se slobodno uključuje i sudjeluje u kreiranju aktivnosti. Aktivnosti i sadržaji tradicijske kulture potiču djecu da sami postanu tvorcii vlastite spoznaje, da sami otkrivaju put do informacija i na kraju tu informaciju samostalno koriste. Kraj u kojem se nalazimo, grad u kojem smo rođeni, bogat je tradicijom i kulturom, stvaralaštvom i pruža priliku da se na ispravan način kod djece sačuva sjećanje na prošlost putem osobnog odnosa prema tome, znanja, doživljaja, emocija,

razumijevanja i obogaćivanjem vlastitog načina života. U ovome projektu je najvažniji sam proces učenja, a sadržaji su bili u funkciji tog procesa.

S obzirom na iskazani interes za običaje ljudi našega glavnog grada, kao poticaj za očuvanje tradicijske kulture u našoj skupini djeca su u suradnji s odgajateljicama uvela grupne lutke. Lutke su bile u ulozi posrednika između sadržaja koje smo željele ponuditi djetetu i samog djeteta. Lutke dječaka Iveka i djevojčice Marice obučene su u zagrebačku narodnu nošnju, a djeca su ih koristila u igri, te u aktivnostima obilaska znamenitosti grada Zagreba s roditeljima. Lutke su kao sredstvo posredovanja pomogle djetetu da spozna nešto novo, zabilježi i likovno se izrazi koristeći razne likovne tehnike s središtem na temu grada Zagreba.

2. TRADICIJSKA KULTURA

Riječ baština znači očevina ili djedovina i konvencionalni je termin kojim se obilježava i sveukupno kulturno naslijeđe ili kulturna dobra. Kulturna baština uključuje pojedinačna kulturna dobra (spomenici kulture) koja se dijele na nepokretna, pokretna i nematerijalna kulturna dobra. Baština je kulturno naslijeđe koje valja njegovati, čuvati i prenositi djeci od najranije dobi te ih ujedno senzibilizirati za njezino očuvanje. Djecu treba što ranije upoznati s kulturnim naslijeđem njihovog kraja, grada, zemlje, kao i s najjednostavnijim pojmovima zaštite kulturne baštine (Nazor, 2011).

Znatan dio programskog područja kulture odnosi se na očuvanje baštine. Uz očuvanje materijalne (kulturne i prirodne) baštine te ukazivanje na značaj koji baština ima za identitet pojedinog naroda i kulture, ali i za čovječanstvo u cjelini, važnu ulogu imaju podvodna i nematerijalna baština. Istodobno, ovo programsko područje potiče suvremeno umjetničko stvaralaštvo, a usmjereno je na probleme vezane za kulturne politike, razvoj kulturnih industrija i mreža za prikupljanje informacija na području kulture i kulturnog upravljanja, kulturni razvoj i pluralizam, kulturnu raznolikost, interkulturni dijalog, autorska prava i status umjetnika. Dokument Srednjoročne strategije 2014. - 2021. na programskom području kulture usredotočuje se na poticanje uključivog održivog razvoja, poticanje interkulturnog dijaloga za približavanje kultura i promicanje etičkih principa, zaštitu, promicanje i prenošenje baštine, poticanje kreativnosti i raznolikosti kulturnih izričaja, očuvanje nematerijalne kulturne baštine

te razvoj kulturnih i kreativnih industrija. (<https://www.min-kulture.hr/default.aspx?ID=4642>).

Hrvatski narod je kroz vjekove čuvao i sačuvao svoju tradiciju običaje, jezik, kulturu, povijest i vjeru, te tako stvorio prepoznatljiv vlastiti nacionalni identitet. Tradicijska kultura je jedan od glavnih čimbenika održanja identiteta jednog naroda. Ona se žilavo i tvrdokorno utkala u svijest našeg naroda koji ju ljubomorno nastojao sačuvati od vanjskih utjecaja i neprirodnih promjena i na kraju od iščeznuća. Stoga u našim razmatranjima obuhvaćamo samo one tradicijske tvorbe koje su spontano iznikle u određenim zajednicama i kao takve predstavljaju vjerodostojan dokument i potvrdu našeg identiteta (Knežević, 2010).

Baština je dio nas, pripada nama onoliko koliko i mi njoj. To je odnos prema prošlosti, sadašnjosti i budućnosti, a uključuje naše pravo na korištenje, obvezu očuvanja i dužnost stvaranja za nove generacije (Cifrić, 2014).

Kako danas tradicija, onakvu kakvu znamo, uslijed promijenjenih društveno ekonomskih odnosa neumitno iščezava, opstaju sociološki, pedagoški, estetski i komercijalno vrijedni segmenti koji zadovoljavaju potrebe i ukus današnjih generacija. Ljudi su danas svjedoci svojevrstne renesanse glede obnavljanja pojedinih područja tradicijske kulture. Osnivaju se etno muzeji i etno kuće, organiziraju se seminari za razna narodna znanja i umijeća, obnavljaju se već iščezli običaji, dok u svakom selu postoji ili se osniva kulturno umjetnička udruga. Mediji pridaju sve veću pažnju tradiciji. Elementi tradicijske kulture bivaju vrlo često korišteni kao predložak za glazbenu, filmsku i modne izražavanje. Naše društvo postaje svjesno velike vrijednosti tradicijske kulture u različitim stvaralačkim aspektima, a nadasve kao sredstvo za prepoznavanje i očuvanje vlastitog identiteta (Knežević, 2010).

2.1. Materijalna baština

Materijalna kulturna baština obuhvaća pretežito povijesne spomenike i građevine koje je čovjek stvorio vlastitim naporima te ostala bogatstva u području umjetnosti i prirodnih resursa koja se razvijaju kroz povijest na određenom području. Budući da materijalni oblici kulturne baštine imaju izuzetno povijesno značenje, oni također imaju i obrazovnu funkciju upravo zbog svoje bogate povijesti koja obogaćuje stanovništvo određenog kraja znanjem o dostignućima njihovih predaka. Prirodne

ljepote i posebnosti zbog kojih je svaka zemlja ima različita reljefna obilježja također spadaju u kulturnu baštinu iako one nisu djelo čovjeka, međutim njihovu jedinstvenost potrebno je zaštititi kako bi se smanjila devastacija takvih prirodnih resursa. (<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=59130>).

Prema Konvenciji za zaštitu svjetske prirodne i kulturne baštine iz 1972.godine materijalna baština odnosi se na spomenike, skupine građevina i lokaliteta koji imaju povijesnu, estetsku, arheološku, znanstvenu, etnološku ili antropološku vrijednost. Glavne komponente Konvencije uz pomoć kojih se definira kulturna baština su:

- spomenici: arhitektonska djela, spomenička kiparska i slikarska djela, elementi ili strukture arheološkog karaktera, natpisi, stambene pećine i kombinacije elemenata koji imaju veliku univerzalnu vrijednost s povijesnog, umjetničkog ili znanstvenog gledišta
- skupine građevina: skupine zasebnih ili povezanih građevina koje prema svojoj arhitekturi, jedinstvenosti ili uklopljenosti u pejzaž, imaju izuzetnu univerzalnu vrijednost s povijesnog, umjetničkog ili znanstvenog gledišta
- znamenita mjesta: djela čovjeka ili kombinirana djela prirode i čovjeka, te arheološka nalazišta koja su od univerzalne vrijednosti s povijesnoga, estetskoga ili antropološkog stajališta (Cattaneo, Trifoni, 2006).

Slika 1. Hrvatska kulturna materijalna baština – NP Plitvička jezera (Izvor: <https://htz.hr/hr-HR/press/objave-za-medije/hrvatski-projekti-i-bastina-pobiru-nagrade-i-nominacije>)

Slika 2. Hrvatska kulturna materijalna baština – stari grad Dubrovnik (Izvor: <http://whc.unesco.org/en/list/95>)

2.2. Nematerijalna baština

Nematerijalna baština po svojoj definiciji predstavlja običaje, vjerovanja, znanja, vještine, pojave duhovnog stvaralaštva koja se prenose predajom, a društva, grupe ili pojedinci prepoznaju ju kao svoju baštinu, a manifestira se osobito kroz: jezik, dijalekte, govore i toponimiku, te usmenu predaju ili izričaje; folklorno stvaralaštvo u području glazbe, plesa, predaje, igara, obreda, običaja, mitologije; tradicijska umijeća i obrte; znanje i vještine vezane uz prirodu i svemir; kulturološke prostore gdje se tradicionalne pučke vrijednosti sreću u povećanoj mjeri te mjesta gdje su se pričale priče, održavali sajmovi, svetkovine ili godišnje procesije. Republika Hrvatska ratificirala je među prvima u svijetu UNESCO-ovu Konvenciju o zaštiti nematerijalne kulturne baštine i u lipnju 2008. postala članicom Međuvladinog odbora za zaštitu nematerijalne kulturne baštine pri UNESCO-u

(<https://www.min-kulture.hr/default.aspx?ID=4642>).

U dvanaest oblika izričaja, vještina i običaja na reprezentativnoj listi uključeni su: čipkarstvo u Hrvatskoj iz Lepoglave te otoka Hvara i Paga, dvoglasje tijesnih intervala Istre i Hrvatskoga primorja, Festa svetoga Vlaha u Dubrovniku, Kraljice ili Ljelje iz Gorjana, procesija Za križen na otoku Hvaru, umijeće izrade drvenih tradicijskih dječjih igračaka s područja Hrvatskog zagorja, zvončari s područja Kastavštine, medičarski obrt na području sjeverne Hrvatske, tradicionalni viteški trunir Sinjska alka, bećarac kao tradicijski glazbeni žanr s područja istočne Hrvatske, nijemo kolo Dalmatinske zagore i klapsko pjevanje

(<https://www.culturenet.hr/default.aspx?id=52937>).

Slika 3. Hrvatska nematerijalna kulturna baština (Izvor:

<https://www.culturenet.hr/default.aspx?id=52937>)

Zbog mnogobrojnih prijetnji nematerijalnom obliku kulturne baštine javlja se potreba za izoštravanjem svijesti o baštini jer je ona bitan čimbenik za očuvanje nacionalnog i kulturnog identiteta. Očuvanje naslijeđa kao jednog od temeljnih iskustava pojedinaca, a posebno naroda i država, prioritet je vremena u kojem živimo, a očuvanje kulturne baštine iskazuje poštovanje prema svima koji stoljećima skrbe da se ona očuva (<http://www.min-kulture.hr/default.aspx?ID=9424>).

3.LUTKARSTVO

Lutkarstvo je scenska umjetnost, u mnogočemu slična glumačkom kazalištu, samo što kod lutkarstva postoji posrednik između glumca i publike: lutka. Pojam lutka je mnogoznačan i podrazumijeva bilo koju figuru namijenjenu dječjoj igri, lutku igračku,

modnu lutku, porculansku i plastičnu lutku, scensku lutku itd. (Županić Benić, 2009:7). Lutka kao izražajno sredstvo umjetnosti karakterizira sustav u kojemu glumac upravlja lutkom dajući joj život. Lutka je vrlo kvalitetno motivacijsko sredstvo, te poticaj kako u aktivnostima tako i za bogaćenje i senzibiliziranje djetetova emocionalnog, socijalnog i spoznajnog razvoja, osobito za dijete s teškoćama u razvoju. Ivon(2010) navodi kako dijete pomoću lutke spoznaje karaktere, raspoloženja, kontekst događanja, a to na kraju krajeva dovodi do poticanja djetetovog misaonog, fantastičnog i emocionalnog svijeta te pomaže pri integraciji u odgojnu skupinu u vrtiću.

Uključivanje lutke u ostvarenje odgojno-obrazovnog procesa može pružiti mnoge mogućnosti za kreativan pedagoški pristup. Lutka kao vizualan, čujan i taktilan „instrument“ potaknut će djetetovu osjetljivost za poticaje iz okoline, te znatno potaknuti komunikaciju (verbalnu i neverbalnu) s odgojiteljem i vršnjacima. Kroz oblike poticanja s lutkom: igre lutkama, lutkarenje, pričanje s lutkama, razgovor s lutkama, učenje s lutkama, lakše ćemo ostvariti kurikularne ciljeve, te znatno olakšati često direktivan pristup prema djeci (Ivon, 2010).

3.1. Način uporabe lutaka u dječjem vrtiću

U dječjem vrtiću postoji nekoliko načina s kojima odgojitelji mogu uz pomoć lutke modelirati određena ponašanja djece, a to su: lutka/skupina, lutka/sadržaj, lutka/područje, lutka/odgojni projekt, te lutkarske igre sa scenskom lutkom. Način uporabe lutke koji smo koristili u našoj odgojnoj skupini jest način lutka/skupina (Ivon, 2010).

Navodima autora Ivona (2010), mi smo odabrali način lutka/skupina, pod kojim razumijemo upotrebu lutke kao dio svakodnevnih situacija u odgojnoj skupini, a odgajatelju pomaže da uspostavi i održi pozitivnu komunikaciju s djecom. Takva komunikacija potiče prijateljstvo i suradnju među djecom te smanjuje sukobe i neprikladne načine ponašanja među djecom. Djeca lutku prihvaćaju kao prijatelja i suigrača u aktivnostima.

Lutka u odgojiteljevim rukama pomaže djetetu da bolje razumije pravila ponašanja i potrebna je za kvalitetan zajednički život djece. Lutka će djeci pomoći da se uključe u

različite situacije koje se u vrtiću svakodnevno ponavljaju (postavljanje i raspoređivanje stola za obroke, pranje igračaka i slično). Tako odgajatelj kod djeteta potiče razvoj kulturno higijenskih i radnih navika. Tim pristupom lutka postaje dio svakodnevne stvarnosti u vrtiću, poseban prijatelj u igri i u dječjim iskustvima (Ivon, 2010). Djeca se emocionalno vežu za lutku te je nose sa sobom i kad izlaze iz vrtića po dogovoru s odgajateljem. Konkretno s lutkama djeca idu na izlete, vode ih u šetnje ulicama grada Zagreba u sklopu našeg grupnog projekta „Serbus, Zagreb – grade moj“.

4.LIKOVNA UMJETNOST

‘Svako dijete je umjetnik, no problem je kako ostati umjetnikom nakon što dijete odraste. Kao dijete sam crtao kao Raphael, no kad sam odrastao trebao mi je cijeli život da ponovno počnem crtati kao dijete.’

Pablo Picasso

Prema autorici Kušćević (2015), likovna umjetnost predstavlja specifičnu duhovno-materijalnu djelatnost čovjeka, posebnu vrstu spoznaje i komunikacije među ljudima koja stvara veze između individualnog i društvenog, materijalnog i duhovnog te prenosi iskustva i znanja čovječanstva na osobit način. Oplemenjujuća moć umjetnosti znatno pridonosi integriranju osobe u kulturne i socijalne tijekove vremena i prostora u kojem živi i stoga uloga likovne umjetnosti ima vrlo važno značenje u odgoju i obrazovanju djece i mladih.

Za razvoj likovne umjetnosti potrebna nam je određena mjera likovne intuicije, a te osobe su likovni umjetnici koji imaju sposobnost govoriti likovnim jezikom. Pod likovnim jezikom se podrazumijeva razvijena sposobnost percipiranja pojava, osjećaja, osjeta, svijeta i izražavanja doživljenog likovnim govorom. Likovni umjetnici doživljavaju svijet oko sebe, odnose među stvarima, uočavaju pojave u prirodi i odnose među bićima i ljudima (Petrač,2015).

4.1.Likovni elementi i kompozicije

Mnogi teoretičari pod likovnim elementima izdvajaju: točku, crtu, boju, plohu, volumen, površinu, svjetlinu, dok Herceg i suradnici (2010) pojašnjavaju kako postoji pet likovnih elemenata koji se pronalaze u svim umjetničkim djelima a to su: crta, lik,

boja, svjetlina i tekstura, a ponekad se u njih ubrajaju veličina i smjer. Svi likovni elementi dio su našeg vizualnog dijela svijesti, te pomoću njih likovno gledamo.

U likovnoj je umjetnosti jako bitna kompozicija, te njezina načela. Kao što književnici svojim bilješkama započinju pisanje i sastavljanje romana, drama ili putopisa, umjetnici svoja likovna djela započinju skicama. Francuski slikar H. Matisse zapisao je da je kompozicija umjetnost raspoređivanja raznih elemenata kojima slikar raspolaže, da bi izrazio svoje osjećaje. Peić (1971) navodi da je za njega sve u kompoziciji, te je zato potrebno odmah od početka imati jasnu predodžbu o cjelini. Definicija kompozicije je raspoređivanje likovnih elemenata, te uravnoteživanje različitih odnosa tih likovnih elemenata. Elementima kompozicije pripadaju: kontrast, harmonija, ritam, ravnoteža, proporcija, dominacija, jedinstvo, komponiranje i rekonponiranje.

Autori Herceg i sur. (2010) dalje navode da određeni odnosi likovnih elemenata ne čine konačnu strukturu likovne kompozicije, već složeniju pojavu od elemenata. Uporabom i kombiniranjem tih složenijih odnosa dobiva se konačna likovna kompozicija. Likovni se jezik ne može svesti samo na likovne elemente, jer on sadrži i brojne duhovne elemente, kao što su: motiv i tema, materijal-medij, likovna poruka, kreativnost umjetnika, individualne značajke umjetnika, metode oblikovanja, te vremenske, prostorne i socijalne utjecaje.

4.2.Likovni materijali i tehnike

Dijete istraživanjem materijala otkriva nove mogućnosti koje mu ono nudi. Dostupnost različitih materijala potiče želju i kreativnost za likovnim istraživanjem i stvaranjem, dok sama realizacija likovnog djela nije moguća bez materijala i njegove obrade. Svako umjetničko djelo nastaje obradom odgovarajućih materijala. Tako razlikujemo podloge, odnosno materijale kojima oblikujemo i pribor. Materijale dijelimo na: crtačke, slikarske, grafičke, kiparske i materijale za arhitekturu (Jakubin, 1999).

Nadalje Jakubin (1999) pojašnjava podjelu likovnih tehnika na: crtačke, slikarske, grafičke, te tehnike prostorno – plastičnog oblikovanja. Crtačke tehnike dijelimo na suhe i mokre, od čega su olovka, kreda, ugljen i kemijska suhe, a flomasteri i tuš mokre. Slikarske tehnike isto tako dijelimo na suhe i mokre, pri čemu su suhe: paste,

kolaž, mozaik, vitraj i tapiserija, a mokre tehnike su: akvarel, gvaš, tempera, ulje, freska i batik.

Balić Šimrak (2011) navodi podjelu likovnih tehnika prema područjima:
CRTAČKE: olovka, ugljen, tuš i pero, tuš i drvce, kreda, flomaster, lavirani tuš

SLIKARSKE : pastel, akvarel, gvaš, tempera, kolaž, vitraj, mozaik

KIPARSKE: glina, glinamol, plastelin, žica, masa izrađena od brašna i vode, kaširana papirplastika, papirna pulpa, kombinirane prostorne tehnike oblikovanja

GRAFIČKE: monotipija, pečatni tisak, zrcalni tisak

ARHITEKTONSKE: izrada prostornih maketa

PRIMIJENJENA UMJETNOST: keramika, tkanje, slikanje na svili, oblikovanje lutaka

DIZAJN: oblikovanje plakata, čestitki, pozivnica

NOVI MEDIJI: rad na računalu, video, fotografija.

Prema autorima Herceg i sur. (2010) u metodici likovne kulture također se interpretira primjerenost materijala djeci i u odnosu na njihovu pedagošku vrijednost. Tako se u dječjim vrtićima koriste slikarski materijali i kistovi koji omogućuju djeci lako pokrivanje podloge na kojoj oblikuju svoju likovnu ideju koju pretvaraju u djelo. Poticanje slobodnog likovnog izraza traži određeni format, kist i boju. Razvoj preciznosti i motorike prstiju ostvaruje se radom s materijalima koji ostavljaju tragove tankih crta, dok se motorika prstiju i šake potiče uporabom gline (glinamola, plastelina, fimo mase, slanog tijesta) i kaširanog papira. U tom slučaju i izbor tema treba biti odgovarajući.

5.DJEČJE LIKOVNO STVARALAŠTVO

Sadržajima kulturne baštine u likovnim aktivnostima možemo utjecati na razvoj sposobnosti pojedinaca što znači da uz pomoć kulturne baštine djeca u okvirima likovnih aktivnosti mogu biti posredno ponukani na kreativnost i stvaralaštvo, dok istovremeno stječu vještine nužne za kognitivni i afektivni razvoj te razvoj likovnih

sposobnosti. Istovremeno ono što smatramo osobito važnim u kontaktu s navedenim sadržajima djeca se osposobljavaju za čuvanje, prijenos i korištenje, znanja i iskustava kulture kojoj pripadaju (Kuščević, 2015).

Djeca se vole likovno izražavati, a to nam potvrđuju razna gledišta o tome. Neki kažu da je to urođena sklonost za igru, osobito u ranijoj dobi dok drugi kažu da se dijete likovno izražava kako bi zadovoljilo svoju unutarnju potrebu za izražavanjem. Pojedinci smatraju da motoričke aktivnosti stvaraju osnovu za likovno stvaralaštvo, a svi ti stavovi su samo jedan od aspekata istine. Dijete se likovno izražava kako bi prikazalo ono što ga zanima i pobuđuje interes u njemu. S druge strane oduševljavaju ga materijali s kojima radi i sam proces rada te neposredna percepcija i pokreti (Grgurić, Jakubin, 1996).

Miljak (1996) objašnjava da stvaralački proces kod djece možemo promatrati kroz tri etape. U prvoj se dijete upoznaje s predmetom, materijalom, pokretom, glasom, oblikom itd. Ono istražuje, manipulira, promatra od čega je što načinjeno, kako izgleda, što sve može činiti s predmetom, materijalom i sl. Nakon upoznavanja, koje može trajati dulje, ovisno o djetetovoj dobi i predmetu, igrački, materijalu, nastupa druga etapa – ovladavanje uobičajenom upotrebom ili načinom funkcioniranja toga predmeta, materijala, pokreta, glasa, oblika itd. U toj etapi možemo primijetiti izraze dječjeg stvaralaštva, obično one koji su rezultat ograničenosti djetetovih iskustava. Treća etapa u tom procesu ogleda se u oblikovanju novih kombinacija, pravila upotrebe, dopunjavanju, dorađivanju, provjeravanju, itd.

Likovnost u razvoju djeteta, sklop je urođenih osobina i sposobnosti koje omogućuju djetetu likovne vještine sukladno njegovoj razvojnoj dobi. Stvaralaštvo je sposobnost i potencija koji posjeduje svako dijete, a ovisi i razvija se u odnosu na uvjete u kojima se djetetu pruža mogućnost u likovnom izrazu (Balić Šimrak, 2016).

Razvitak djeteta intenzivan je i baš taj intenzitet određuje mjeru kvalitete sreće koju će čovjek kasnije doživljavati. U djetinjstvu se akumulira toliko spoznaja kao u cijelom desetljeću poslije. Ukoliko je dijete spriječeno u otkrivanju ljepote, spriječeno u likovnom izražavanju i manipuliranju materijalima iz svoje okoline, postat će nezadovoljno, a to će ga pratiti kroz cijeli život. Svi dječji likovni produkti ne sadrže likovno estetsku i originalnu vrijednost, no ipak veći dio njih ima izvoran, neometen

dječji likovni izraz i likovno-kreacijsko obilježje. Neometana likovna djela iskrena su i spontana, nema laži i izmišljanja, dijete daje svoj stav prema onome što izražava (Grgurić, Jakubin, 1996:28).

Dijete uči kako učiti, a istodobno stvara i održava svoje samopouzdanje. U pristupu Reggio Emilia djeca su shvaćena kao „kompetentna“ bića zato što su obdarena umjetnošću istraživanja i „stotinom jezika“ pa su stoga i graditelji vlastita znanja (Slunjski, 2001). Posljednjih desetljeća svjedočimo afirmaciji konstruktivističke paradigme koja je utjecala na promjene pedagoških razmišljanja, ali i identiteta institucija koje se bave odgojem i obrazovanjem djece rane i predškolske dobi. Poštivanjem vremena i ritma svakog djeteta moguće je sudjelovati u njihovim projektima, opažajući i prateći procese kroz koje prolaze (Balić Šimrak, Bakotić i sur., 2018).

Njegovanje i očuvanje hrvatske tradicijske kulture, uvelike je prisutno u programima predškolskih ustanova. Tradicijska kultura osim društvenih, materijalnih i jezičnih sadržaja obuhvaća i velik broj umjetničkih tvorevina nekog naroda te je logičan izbor teme kada je u pitanju senzibiliziranje djece za tradicijsku umjetnost i vrijednosti koje su duboko usađene u razvoj identiteta vlastitog naroda (Balić Šimrak i suradnici, 2016). Upoznajući tradicijsku kulturu našega grada pod projektom „Serbus, Zagreb - grade moj“ djeca savladavaju sve likovne postupke, likovni govor, te razvijaju osobni izraz.

U današnje vrijeme tehnološke dominacije, sve se manje pažnje pridaje tradicijskim obrtima i zanatima koji ujedno predstavljaju i umjetničko stvaralaštvo hrvatskoga naroda. Upravo je taj aspekt ljudske djelatnosti idealan za promoviranje „rada rukama“ koji je svoju važnost već odavno potvrdio u svjetskoj pedagoškoj praksi te kod formiranja obrazovnih kurikuluma (Balić Šimrak i suradnici, 2016). Istražujući poznatim tradicijskim materijalima i tehnikama djeca su mogla steći uvid u ono tradicionalno, raznolikost mnoštva motiva i otvaranje puta boljem razumijevanju povijesti i stvaralaštva te identiteta vlastitog naroda.

U projektnom učenju posebnu pažnju imale su sljedeće odrednice: dijete ima mogućnost odabira, načina i smjera teme ili problema koji će istraživati; djeca su aktivno uključena; djeca skupljaju informacije, interpretiraju ih i povezuju sa svojim

ranijim iskustvom i ranijim znanjem; kooperacija djece, uz važnost samo refleksije, samo regulacije i promišljanja "što smo radili" "zašto tako" i "jesmo li mogli i bolje". Osnovni ciljevi rada na projektu u predškolskoj dobi su: stjecanje određenih znanja i predodžbi; razvijanje sposobnosti te usvajanje određenih vještina i poticanje uspješnog socioemocionalog razvoja djeteta; unapređenje psihofizičkog razvoja djeteta kroz njegu i brigu, poticaj i podršku te slobodu izbora; stvaranje optimalnih materijalnih uvjeta (prostor, didaktika i suradnja), uvjeta za razvoj socijalnih vještina djeteta i njegovu kompetentnost i kvalitetnu suradnju sa roditeljima (roditelj – partner i suigrač); ovladavanje umijećem: umijeće slušanja drugoga, razvijanje igre i kreativnosti, umijećem rukovanja priborom, alatom i rekvizitima, razumijevanja sebe i drugih, upoznavanje novih likovnih tehnika (Slunjski, 2001).

Djeca će se stvaralački izražavati i oblikovati uvijek kada im je dana sloboda izražavanja kako bi bili ono što jesu, da vide stvari na svoj način, da poimaju i misle svojom logikom, drugim riječima da imaju pravo na svoje individualno izražavanje i stvaranje u punom smislu riječi. Kada djeca prate neku pojavu vanjskog ili unutrašnjeg svijeta, promatraju je njima svojstvenim načinom neposrednog kontakta i poistovjećivanja s njom, njihova će interpretacija doista biti stvaralačka. Usmjerenost pažnje djeteta, koja nadilazi uobičajenu opću percepciju nazivamo stvaralačkom percepcijom, koja kada se dogodi, dijete čini sljedeći korak i likovno se izražava što je opazilo i otkrilo (Belamarić, 1986).

6. ULOGA ODGOJITELJA U POTICANJU LIKOVNOG STVARALAŠTVA

Odgovitelj je stručno osposobljena osoba koja provodi odgojno-obrazovni program rada s djecom predškolske dobi i stručno promišlja odgojno-obrazovni proces u odgojnoj skupini kako bi olakšao i podržavao djetetovo mišljenje. Bitan je čimbenik uspješnosti likovnoga odgoja i obrazovanja djece rane i predškolske dobi. Odgovitelj osmišljava, prikuplja sredstva, izrađuje i održava sredstva za rad koja su potrebna djeci za likovne aktivnosti.

Likovno područje u vrtiću omogućava razvoj dječje likovne kreativnosti, ali utječe i na njihovu opću kreativnost (Herceg i sur., 2010). Odgovitelj omogućava djeci

istraživanje okoline svim osjetilima, razvoj vizualne percepcije, kreativnog mišljenja i drugih likovnih sposobnosti. Upoznaje ih s pojedinim likovnim tehnikama i omogućava spoznavanje izražajnih mogućnosti pojedine likovne tehnike, samostalno istraživanje i eksperimentiranje, pronalazak novih postupaka, upotrebu novih materijala i sredstava (Novaković, 2015).

Odgovornost je izrazito pozitivna i optimistična osoba koja radi na sebi te potiče razvojni napredak djece, osuvremenjuje odgojno-obrazovni proces. Interdisciplinarni je stručnjak koji posjeduje široku kulturu, otvoren je za novosti, promatra ih uopćeno, ima razumijevanja za život djece koji se razvija, teži socijalnoj presudi te mora posjedovati stručna (likovna) i metodička znanja. Odgovornost je kreator, organizator, izvoditelj odgojno-obrazovnog procesa (Herceg i sur., 2010: 48-49). Odgovornost je učitelj koji „poučava“ djecu raznim odgojnim i obrazovnim vrijednostima, a istodobno i sam od njih uči. Prati i daje povratne informacije o radu svakog djeteta kontinuirano tijekom godine.

U današnje vrijeme, u odgojno-obrazovnom procesu često se znaju pojaviti dinamične i nepredvidive situacije kojima se odgajatelji trebaju brzo i efikasno prilagoditi. Osim fleksibilnosti za nove situacije, kompetencije koje bi odgovornost trebao posjedovati obuhvaćaju složenija znanja i sposobnosti kao što su uključivanje djece u samostalan i aktivan rad, korištenje novih tehnologija, poticanje cjelovitog razvoja djetetove osobnosti.

Uloga odgovornosti se mijenja s vremenom, što znači da prati suvremene teorije. On treba biti osposobljen za nove sadržaje, različite edukativne kontekste i suvremene pristupe učenju i podučavanju djece kako na likovnom, tako i na svim drugim područjima. Potrebno je kontinuirano preispitivanje i nadograđivanje vlastitoga znanja kroz proces cjeloživotnog učenja koji je temelj profesionalnog razvoja odgajatelja. Profesionalni razvoj odgovornosti na likovnom području podrazumijeva širenje i produbljivanje likovnih znanja i sposobnosti, kao i daljnji razvoj stručnih, profesionalnih i osobnih kompetencija potrebnih za učinkovito izvođenje likovnoga odgoja.

Interes za djetetova tumačenja vlastitih radova važan je oblik poticanja dječje kreativnosti od strane odgovornosti. Usmjerene likovne aktivnosti trebale bi završavati

izlaganjem dječjih radova na panou i razgovorom s djecom o njima kao što smo mi imali u našem projektu, a to su prezentacije svojih plakata o posjetima gradu Zagrebu. Pitanjima o sadržaju crteža, načinu rada i upotrebi likovnih materijala i sredstava odgojitelj dobiva potpuniji uvid u djetetovo viđenje i shvaćanje svijeta.

Djetetu treba omogućiti da svijet oko sebe promatra „širo otvorenih očiju“, izrazi svoje maštovite misli i tako prenese izražavajući svoje doživljaje na kreativan način. Djeci smo omogućavali samostalnost pri odabiru motiva i likovnih tehnika, kako bi što bolje izrazili kreativnost, a našu podršku su imali konstantno kroz cijeli projekt.

7. RAZVOJNE ZADAĆE I CILJEVI PROJEKTA

Specifični cilj u našem projektu je doprinijeti da dijete izraste u osobu koja voli, poznaje i čuva svoj kulturni identitet i tradiciju, te koja s radošću upoznaje i poštuje tradiciju drugih istovremeno stvarajući uvjete za zadovoljavanje svih djetetovih potreba i za njegov optimalan razvoj. Ono što je nama bilo važno je proces, a ne konačni likovni rad koje dijete postiže. Vrlo važno nam je bilo da dijete stvara i pokazuje radost postignućem koje je samo izradilo, jer biti kreativan znači vidjeti istu stvar kao i drugi, ali ju iskazati na svoj poseban način.

Upravo likovno – stvaralački razvoj djeteta, predmet je ovog projekta o istraživanju tradicijske kulture u radu odgojne skupine „Dupini“, djece u dobi od 4 do 6 godina.

Rad na projektu inicirala su djeca u suradnji s odgojiteljima, tijekom jedne pedagoške godine, kako bi došli do željenog cilja. Aktivno učenje djeteta kroz rad na projektu zahtijevao je oblikovanje okruženja koje je bogato obrazovnim i odgojnim poticajima.

U okviru projekta djeca su istraživala teme koje su sama birala, na bazi tradicijske kulture, okvirno sve vezano za grad Zagreb. Odgajatelji su ih kroz projekt vodili, strukturirali i produbljivali njihovo učenje. Kroz rad na projektu povezane su praktične i intelektualne aktivnosti koje su poticale sva područja djetetova razvoja.

Zadaće koje smo ostvarili ovim projektom su: razvoj pozitivne slike o sebi, razvoj govornih i socijalnih vještina, razvoj likovnog senzibiliteta, razvoj psiho motoričkih sposobnosti, razvoj pozitivnih stavova prema prirodnoj i društvenoj okolini, razvoj operativnog mišljenja (analiza i sinteza, usporedba, razvrstavanje prema očitim i

posebnim obilježjima), spoznaja materijalne okoline (prostor, predmeti, starine, igračke, mogućnost kretanja prostorom, baratanje predmetima, lutke, slike, zbivanja, glazba i govor odraslih), spoznaja socijalne okoline, tjelesni dodir, emocionalni odnos s odraslima, govorna komunikacija, interakcija s vršnjacima.

Projektni pristup podrazumijeva niz aktivnosti u kojima jedno ili više djece zajedno proučavaju neku temu, pri čemu u najvećoj mjeri koriste svoje vještine i mogućnosti (Slunjski, 2001).

7.1. Motivacija djece za likovne aktivnosti

Projekt „Serbus, Zagreb – grade moj“ proizašao je iz interesa djece nakon projekta o Sesvetama iz prethodne pedagoške godine 2017./2018.

Djeca su se upoznavala sa gradom u kojem žive, te smo tražili odgovore na mnogobrojna pitanja: „Zašto je Zagreb grad?“, „Kako je dobio ime?“, „Što sve ima u Zagrebu?“, „Što je sve Zagreb?“ i sl.

U početku projekta se uključila majka jednog dječaka koja nas je putem taktilnih slikovnica – legendama o gradu Zagrebu, te samim time uvela u ovaj projekt. Nakon iskazanog interesa djece na temu zagrebačke legende, započeli smo proširivati spoznaje o svom gradu, te povijesnoj i kulturnoj baštini kao neprocjenjivom bogatstvu.

Odgajateljice su primijetile interes za specifičnosti staroga grada (ulice, stare kamene kuće, grbove na kućama, prozore, lanterne, stare dimnjake), te smo samim time počeli gledati Zagreb „drugim očima“. Razgovarali smo o detaljima koje prije nismo primjećivali, a ta iskustva smo proširivali kroz plakate odnosno prezentacije o posjetama i šetnjama djece gradom Zagrebom. Uvijek smo promatrali nešto drugo i o tome razgovarali, a aktivnosti smo proširivali različitim izričajima kao što su: likovni, govor, glazba, dramatizacija i dr.

Nakon iznesenih prezentacija, djeca su imala razna pitanja na koja su im onda odgovarala djeca prezentatori, te na kraju likovno izražavanje djece sa svojim viđenjem i doživljajem ispričanoga.

7.2. Tijek projekta

Sami projekt započeo je u listopadu 2018. godine, a trajao je do lipnja 2019. godine. U projektu je sudjelovalo 21 dijete u dobi od 4 do 6 godina odgojne skupine „Dupini“

pod vodstvom odgojiteljica Željke Zec, Jelene Grabovac i Katarine Rimac, u dječjem vrtiću Leptir – Sesvete.

Kako bih se svi zajedno dobro osjećali u prostoru u kojem boravimo, odlučili smo ga urediti u tradicionalnom stilu. Željna aktivnosti, iskorištavanja ponuđenih poticaja, znanja, izražavanja i igre, djeca su spremno krenula izrađivati šestinske kišobrane i šešire, koji su danas, kako smo saznali, prepoznatljivi dio ovog podneblja koje proučavamo tijekom jedne pedagoške godine. Izradi je prethodilo istraživanje i proučavanje o tim, danas već, poznatim suvenirima, a za istraživanje smo koristili razne enciklopedije i materijale s web preglednika. Ubrzo su naš prostor ukrašavali veseli kišobrani ispleteni od vune i šeširi od kaširanih balona obojanih temperama. I taj šestinski kišobran, koji je nekako i neizostavni dio kompletne narodne nošnje zaživio je u igri, a osobito nakon priče Nade Iveljić „Šestinski kišobran“.

Sva djeca u skupini „Dupini“ uključena su u redoviti program koji je obogaćen s poludnevnim integriranim programom pod nazivom „Odgoj za održivi razvoj – Eko etno program“. Tako smo započeli naše zajedničko istraživanje o temama koje su nam bliske i koje su pobudile najveći interes kod djece. Istraživali smo tko smo, odakle su naši roditelji, bake i djedovi, te tako zaključili da je većinski odgovor za grad rođenja Zagreb, pa smo tako odlučili nešto više istražiti o Zagrebu – glavnom gradu Hrvatske.

Sa djecom smo razgovarali i istraživali porijekla njihovih obitelji, te o običajima koji su se u tim obiteljima prenosili s koljena na koljeno, te očuvanim starim običajima. Znanja i sjećanja o tradiciji i starinama povezivala su se sa novim i sadašnjim potrebama života, a to je područje uvijek bilo otvoreno s obzirom na poticaje, ideje i kreativnost djece.

Kako su djeca pokazivala sve veći interes za ovom temom i postavljajući sve konkretnija pitanja, krenuli smo sa projektom uvodeći lutke skupine Iveka i Maricu.

7.2.1. Roditelji kao podrška djetetu u projektu

Nastojeći pratiti dječji interes za lutkama skupine, roditelji su se u projekt uključili kao aktivni pomagači i suigrači. Roditelji su ponaosob sa svojim djetetom odlazili u obilazak znamenitosti grada Zagreba prateći svoj termin, noseći lutke i upoznavajući karakteristike tih znamenitosti, bilježili i dokumentirali aktivnosti u gradu, te vraćali lutke u odgojnu skupinu. Lutke Iveka i Marice su djelovale poticajno, a djeca su uz

njih rado usvajala nova saznanja i bogatali spoznajom, a na kraju svega svoje iskustvo podijelili s vršnjacima u vrtiću.

Obitelj kao temeljna društvena zajednica osim zadaće socijalizacije i uključivanja djeteta u društvo, ima i svoju zadaću u prenošenju kulture. U tom smislu obitelj tako svoje članove, a osobito djecu, uvodi u kulturu, približava im kulturna dobra i vrijednosti. Svi članovi obitelji, pod tim mislimo i uži i širi obitelj, utječu na prenošenje kulturnog blaga i time djeluju na identitet djeteta. Pod tim identitetom važnost je u ljubavi prema svome narodu i domovini, te pozitivno odnošenje prema vlastitoj povijesti, kulturi, običajima, vjeri i tradiciji. Naši bližnji članovi obiteljske zajednice svojim pričama, ponašanjem i njegovanjem običaja prenose djeci ljubav prema domovini i svome narodu (Seme - Stojnović i Vidović, 2012).

Roditelje djece smatra se ne samo partnerima u zajedničkom odgoju djece, nego u suštini kao jednom komponentom programa. Dakle roditelji su aktivni sudionici u stjecanju iskustava učenja djece. Uloga roditelja doživljava svoju sveukupnost i oživotvorenje na različitim razinama, a to mogu biti: svakodnevne interakcije, neposredan rad u vrtiću, zajednički razgovori o odgojnim i psihološkim problemima, sudjelovanje u nekim prigodnim i posebnim događajima, izleti i proslave i dr. (Slunjski, 2001).

Zajedničkim djelovanjem obitelj i dječji vrtić odgajaju ljudske vrijednosti. Usklađivanjem takvog djelovanja otvara se mnogo mogućnosti povoljnog utjecaja na dijete. Obitelj je ta koja daje temelje odgoja i usađuje vrijednosti u rano doba djeteta, a dječji vrtić je mjesto gdje dijete te vrijednosti može vježbati i razvijati u grupi s vršnjacima (Seme – Stojnović i Vidović, 2012).

Dobrodošlica roditeljskim dolascima u vrtić u bilo koje vrijeme, te bez obzira na dob djeteta nikada ne bi smjela biti ugrožena, a svakako ne u vrijeme odgojno – obrazovnog procesa koji predstavlja veliku važnost i neponovljivu priliku da roditelji svoju djecu upoznaju u socijalnom kontekstu koji je bitno različit od roditeljskog (Slunjski, 2008). Upravo taj duži period istraživanja o Zagrebu, djeci je itekako vrlo bitan jer je i njihova obitelj bila uključena u sami proces, a time dobiva na važnosti. Neke od znamenitosti koje su roditelji s djecom posjetili bile su: Trg bana Josipa Jelačića, Hrvatsko narodno kazalište, Crkva Sv. Marka, Park Zrinjevac, Željeznički

glavni kolodvor, Javna vatrogasna postrojba grada Zagreba, Uspinjača, Medvedgrad, Park Maksimir, Tehnički muzej Nikola Tesla, Tržnica Dolac, Kamenita vrata itd. Posjećene lokacije po gradu Zagrebu, roditelji su s djecom zabilježili i dokumentirali na plakatima A3 formata, a odgojiteljice su prikupile plakate i uvezale u knjigu s nazivom „Putovanje Zagrebom sa Ivekom i Maricom“. Djeci je to bio velik doživljaj posebno zbog toga što su se brinuli o lutkama, te su uz tu blizinu lutki i roditelja osjećali sigurnost i važnost kao bitne osobe koja je prepričavala što se sve nalazi pred njima.

Plakate su djeca izrađivala s roditeljima u obiteljskom domu, nakon posjete lokacije u gradu Zagrebu, a plakati prikazuju putokaz odnosno vodič kroz grad Zagreb s lutkama Iveka i Marice. Uz fotografije lokacije, roditelji su priložili tekstualni dio opisivanjem značaja viđene lokacije, te nekim bitnijim zanimljivostima kao što su osmišljene priče od strane roditelja uz pomoć djeteta.

Jedna od tih priča o Iveku i Marici je ova ispred Kamenitih vrata i kipa svetog Jurja: „Kamenita vrata su jedan od simbola grada? – upitala je Marica Ivicu.

Tako je Marice. – odgovara Ivica. Kamenita vrata su spašena od rušenja zalaganjem družbe „braća hrvatskog zmaja“.

Ajme Ivice, pa kakav je to veliki kip? Koji je to veliki zmaj? – u čudu je Marica upitala Ivicu.

Ivica se slatko nasmijao i započeo priču o legendi. Legenda govori da je u nekom gradu sa svojim vatrenim i otrovnim dahom prijetio strašan zmaj koji bi svako malo izranjao iz jezera. Građani su ga se bojali. Morali su mu žrtvovati ovce, a kasnije i djecu.

Kada je došao trenutak da i kraljeva kćer bude žrtvovana, sveti Juraj je dojahao na konju i snažnim udarcem koplja odbacio zmaja do obale jezera i spasio princezu. Marica u čudu, ne trepće, sluša Ivicu kako se uživio u priču i upija svaku njegovu riječ, a Ivica nastavlja.

Sveti Juraj se smatra jednim od najštovanijih svetaca u kršćanstvu i omiljenih svetaca među Hrvatima, zbog čega su se oko njegovog lika stvorile mnoge legende koje se danas prepričavaju.

Sve priče ukazuju na to da je sveti Juraj u svoje vrijeme promatran kao hrvatski vitez koji se suprostavljao svojim neprijateljima i svoje bližnje branio od zla. Ivica, kako je on bio hrabar! – ushićeno je poviknula Marica. Dali bi i ti mene spasio kao što je on spasio princezu? – upitala je Ivicu.

Ivica je frajerski osmjehnuo, zagrlio svoju Maricu i odgovorio joj: Naravno Marice, ti si bila i uvijek ćeš biti moja princeza!“

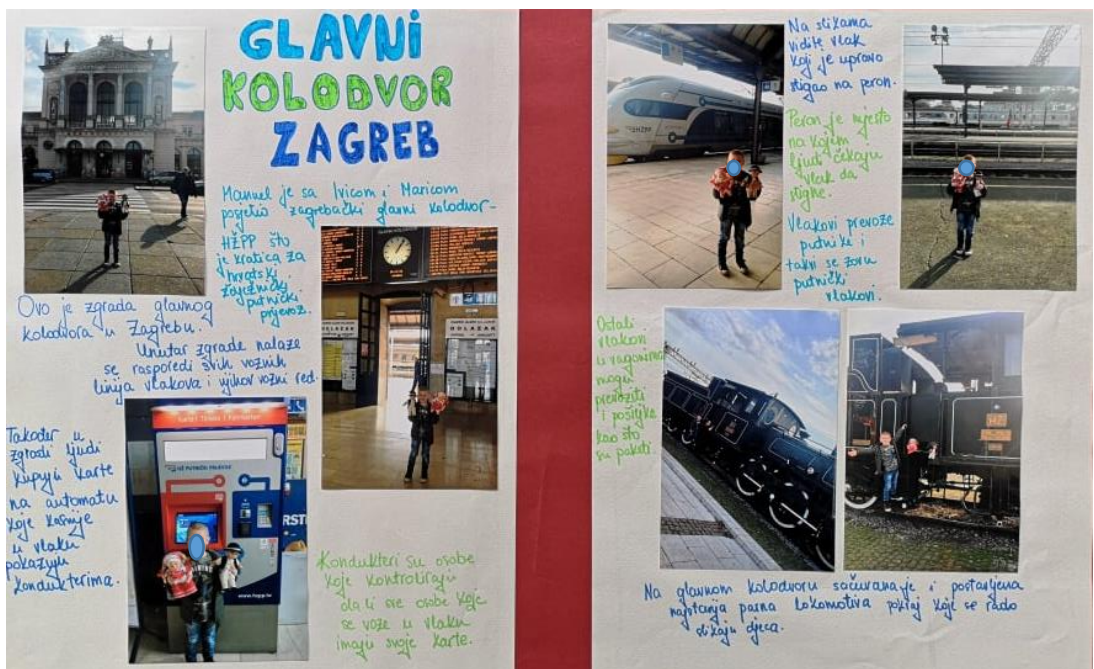
Majka A.M. i dječak M.M.(5,9 g)

Slika 4. Naslovnica knjige skupine „Dupini“ - vodič kroz Zagreb

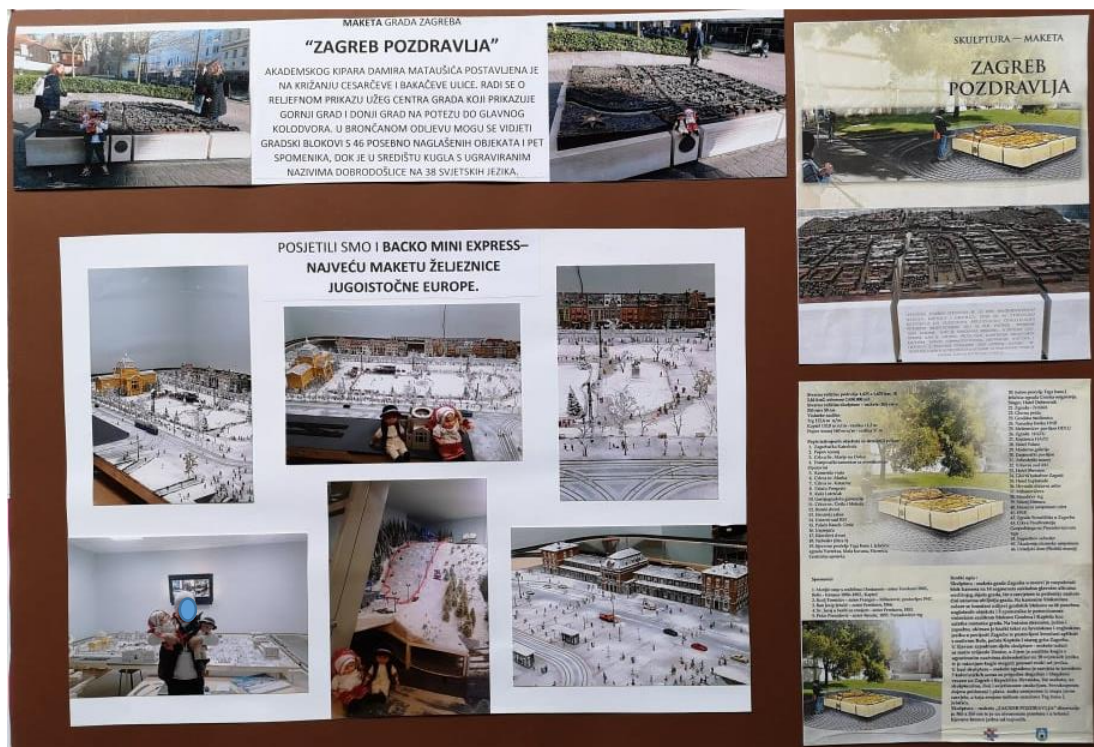
Slika 5. Advent u Zagrebu – dječak J.R.

Slika 6. Glavni željeznički kolodvor – dječak M.H.

Slika 7. Crkva Svetog Marka – dječak L.M.

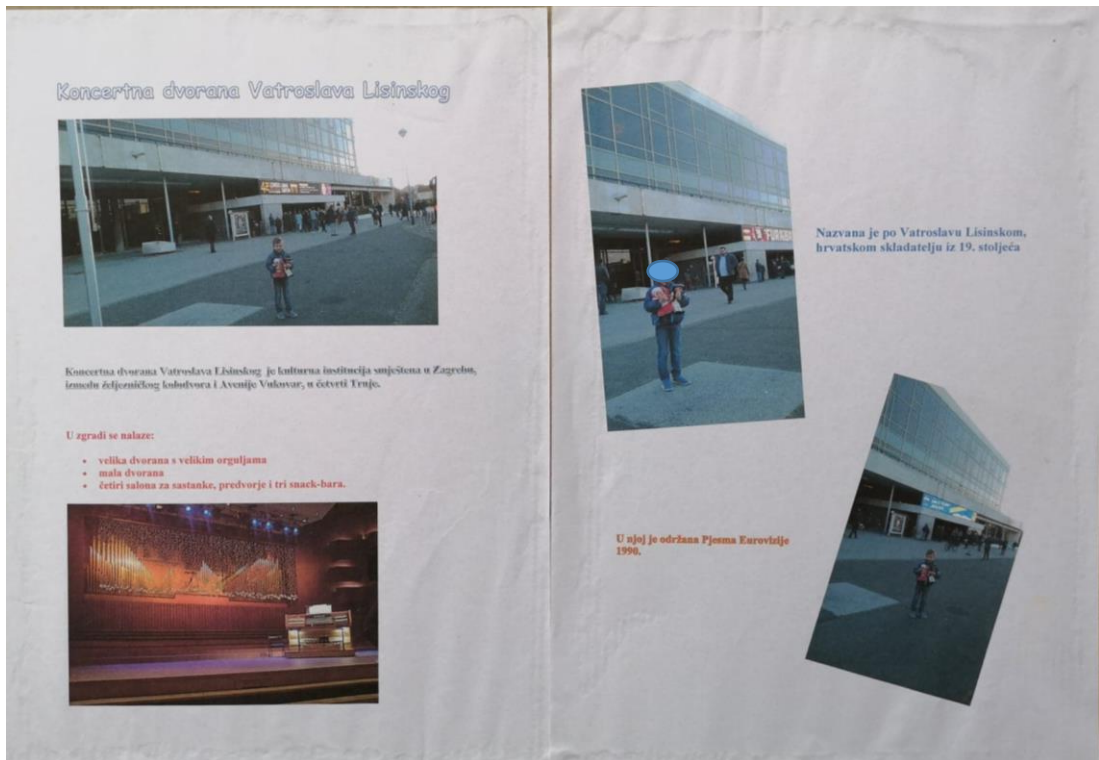
Slika 8. Maketa grada Zagreba – dječak N.S.

Slika 11. Tehnički muzej Nikola Tesla – djevojčica T.P.

Slika 12. Park Maksimir – djevojčica L.L.

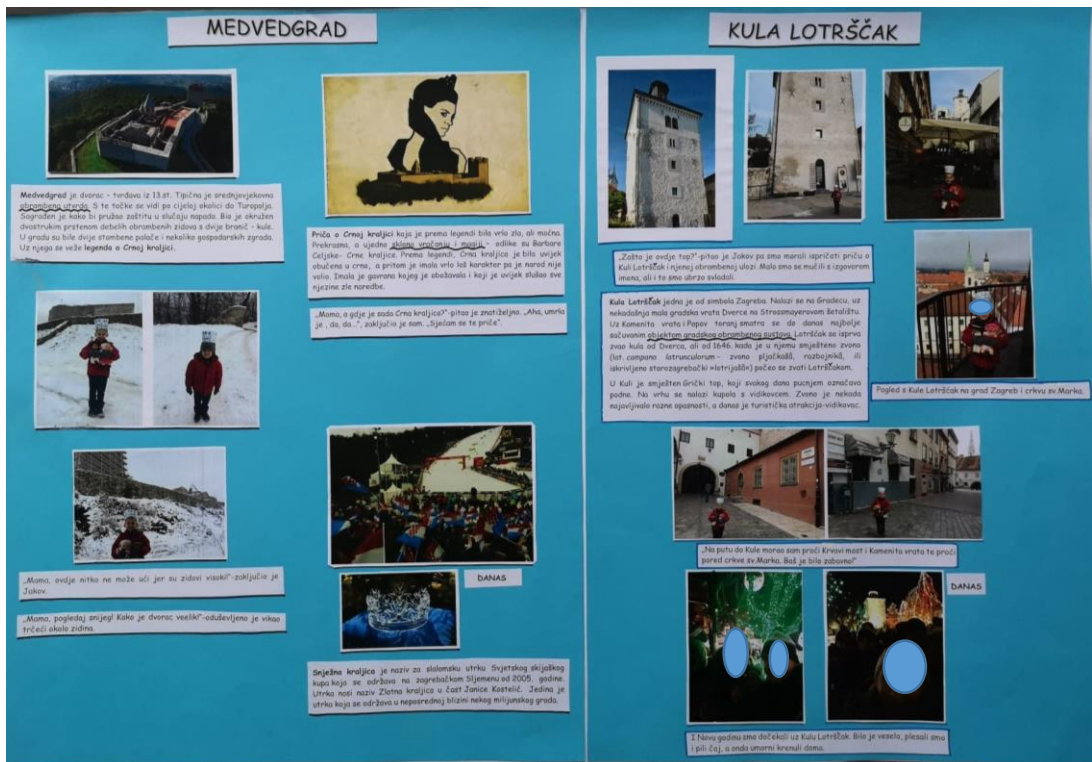
Slika 15. Koncertna dvorana Vatroslava Lisinskog – dječak L.Z.

Slika 16. Bundek i Hipodrom – djevojčica V.P.

Slika 19. Trg bana Josipa Jelačića – dječak F.K.

Slika 20. Medvedgrad i kula Lotrščak – dječak J.R.

Obilaznjem lokacija grada Zagreba djeca su aktivno bogatila spoznaju uz pratnju roditelja i naših lutaka skupine. Nakon obilaska znamenitosti, dakako doživljaj je bilo

zabilježavanje teksta i fotografija kako bi pred vršnjacima i odgojiteljicama prezentirali svoju plakat prezentaciju. Likovni radovi s takvim temama su produkt cjelokupnog djelovanja roditelja, djeteta i odgojitelja.

Organizirana vrtićka druženja roditelja, djece i odgojitelja su bila planirana, a vezana su uz projekt. Teme radionica s djecom bile su: „Proces izrade licitara“ i „Oslikavanje tradicijskih igračaka“. Obje radionice su kod roditelja pobudile priliku za vlastitim učenjem, odnosno razvojem njihovih roditeljskih kompetencija, a na djecu su ostavile utisak s daljnjim utjecajem na kvalitetu odgojno – obrazovnih iskustava koja su bila poticaj za daljnje istraživanje.

7.2.2.Likovne aktivnosti djece

PRIČA DJED I REPA

Početak pedagoške godine 2018./2019. sredinom 9.mjeseca djeca pokazuju zainteresiranost za dramske igre proigravanja scena iz tradicionalnog života. Dramatizacija priče „Djeda i repa“ kod djece je izazvala veliki interes, te su tu priču prorađivali na različite načine, prije svega likovnim izričajem s raznim tehnikama. Prepričavajući priču po slikama, djeca ponavljaju slijed priče, a nakon teksta: „Povuci potegni, iščupali su repu!“. Nakon postavljenog pitanja što su napravili s iščupanom repom, djeca odgovaraju: „Skuhali su juhu za puno ljudi.“, „Podijelili su je ljudima u selu.“, „Napravili su kuću.“, „Ponovno su je posadili i ona je bila još veća.“.

Slika 21. Priča po slikama „Djed i repa“

Slika 22. Kazalište sjena – „Djed i repa“

Slika 23. djevojčica T.P.(5 g.)

Prva dva oblika su simboli za ljude, a zadnja tri simboliziraju životinje – psa, mačku i miša. Djetetu su u ovoj fazi, kao i u ranijoj, sva živa bića jednaka. Razlika između čovjeka i životinje je u tome da životinji dodaju petu liniju koja simbolizira rep te su drugačije označena lica, te u ovome slučaju i različite noge i uši. U ovoj fazi dijete također počinje unositi razliku u spolu tako da djed ima kratku kosu, a baka dugu kosu (Belamarić, 1987).

KAZALIŠTE SJENA

Svijet kojim se krećemo podjednako je napučen živim i neživim bićima i njihovim sjenama, koje su po svojoj prirodi nestalne i nestvarne. Svojestvo sjene jest kretanje, ona se pomiče slijedeći Sunce koje putuje nebom. Stoga je sjena vjerni prijatelj svega što postoji u svijetu. Rođena je izlaskom Sunca, a nestaje njegovim zalaskom, budeći u promatraču nešto tajanstveno, neuhvatljivo, mistično. U svijetu sjena sve je obojeno jednom bojom, kompenom tame, a on egzistira paralelno sa svijetom svjetlosti i duginih boja te ne postoji bez njega. Tako možemo reći da se sjena rađa iz odnosa ovisnosti o predmetu i svjetlosti.“ (Županić-Benić, M., 2009).

Djeca predškolske dobi vrlo rado se uključuju u dramatizaciju priče „Djed i repa“ i „Ivek i Marica putuju Zagrebom“, a ponekad im se priključuju i mlađa djeca promatrajući kretanje lutki po površini prozirnog papira (paus papir).

Slika 24 i 25. Dramatizacija priče „Ivek i Marica putuju Zagrebom“

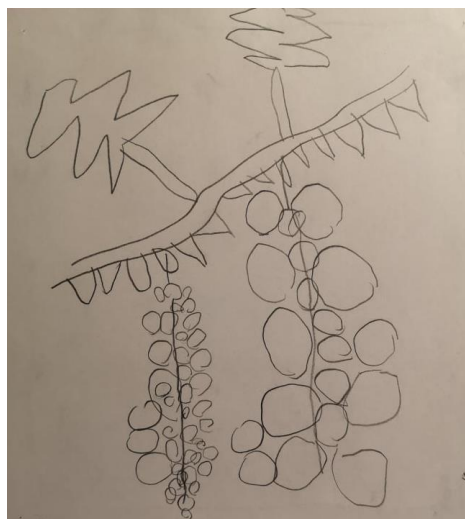
GROŽĐE

Otkrivajući plodove jeseni, upoznajemo se s okusima i mirisima grožđa, pokušavajući doznati čemu nam služi i što sve možemo s njime. Crtali smo simbole i pjevali tradicijsku pjesmicu „Savila se bijela loza vinova“ prema NTC metodi prirodnih oblika učenja.

Tijekom procesa obrade grožđa djeca su izjavljivala: „Grožđe ima puno bobica, neke su male, neke velike.“, „Moram probati kakvog su okusa, baš lijepo miriše.“, „Kada skinemo grožđe s peteljke, stavit ćemo ga u prešu.“, „Takvu prešu imamo mi doma, samo je veća, tata vrti i onda mi dobijemo vino.“, „Sada trebamo složiti dijelove preše, moraš ih slagati po redu, ako pogriješiš, trebaš ispočetka, jer nećemo napraviti sok.“, „Zavrtiš, to moraš dugo raditi jer je ovaj „šaraf“ jako velik i onda samo vrtiš.“, „Imamo problem, teško je vrtjeti, trebamo pomoć.“, „Idemo zajedno, čvrsto držite, uspjjet ćemo, a ako bude preteško, pomoći će nam teta.“, „Uspjeli smo, pogledaj tu je sok, samo još malo.“, „Nema ga puno, ali smo svi probali.“, „Baš je ukusan, kao pravi.“, „Trebao sam i ja donijeti grožđe, budem rekao tati da ga donese sutra u vrtić.“

Slika 26. djevojčica L.L. (5 g.)

Slika 27. dječak J.R. (5 g.)

Proces izrade soka od grožđa

Slika 28. Crtanje grožđa

Slika 29. Osjet dodira – opipavanje

Slika 30. Čišćenje grožđa

Slika 31. Stavljanje grožđa u posude

Slika 32. Zajedno prešamo grožđe

Slika 33. Pijemo naš domaći sok

ČIPKA

Paška čipka je jedinstveni rad vrijednih i vještih ruku žena iz grada Paga, koje su strpljivo šivale i svoje znanje prenosile na mlađe generacije. Čipkarstvo je na čitavom mediteranskom prostoru vrlo staro, a u gradu Pagu zabilježena je njena izrada već polovicom 15. stoljeća za potrebe ženskog i crkvenog ruha. Samostan sv. Margarite je mjesto gdje su paške koludrice od davnina podučavale žensku djecu u pismenosti i izradi čipaka. 2009. godine paška čipka uvrštena je na listu nematerijalne kulturne baštine UNESCO-a. Paška čipka upisana je u registar UNESCO-a zajedno sa hvarskom i lepoglavskom čipkom

(<https://tzgpag.hr/hr/posebnosti/%C4%8Dipka.html>).

Nakon promatranja slikovnog materijala djeca su došla do ideje da te fotografije usporede sa stolnjacima koje smo koristili u igri, te tako sebi približili pojam Paške čipke. Djeca su se likovno izražavala crtajući s crnim tankim flomasterom po papirnim podlošcima, pripremljenim od strane odgojiteljica, koji su također podsjećali na čipku.

Slika 34. Promatranje fotografija i početak crtanja

Slika 35. U potpunjavanje praznog prostora na papiru, dodavanje detalja

Slika 36. Radovi izloženi na stalku u sobi odgojne skupine „Dupini“

ŠESTINSKI KIŠOBRAN

Krajem jeseni počinje se mijenjati vrijeme, počinje padati kiša što nam je bio poticaj za istraživanje drukčije slike grada Zagreba. Doživljaj kiše u Zagrebu izražavamo crtajući pastelama i oslikavajući vodenim bojama. Istražujemo kapljice kiše u našem laboratoriju, brojimo ih i otkrivamo kako se sve možemo zaštititi od kiše izrađujući vesele kišobrane.

Listajući slikovnice o Zagrebu i spontano vodeći razgovor djeca otkrivaju da postoji i zagrebački kišobran. Djeca pokazuju interes za šestinskim kišobranom postavljajući pitanja: „Zašto je on baš iz Zagreba?“, „Zašto je crvene, a ne neke druge boje?“, „Zašto ima pruge?“, „Gdje ga sve možemo vidjeti?“. Istraživanjem na računaru otkrili smo da je šestinski kišobran suvenir grada Zagreba koji datira iz sredine 18. stoljeća. Karakterističan je po crvenom pamučnom platnu s raznobojnim prugama, debelim drvenim štapom i prirodno savijenom ručkom od kestena. Šestinski kišobran ili takozvana šestinska ambrela je dio šestinske narodne nošnje karakteristične za okolicu Zagreba.

Slika 37. dječak J.R. (5 g)

Slika 38. dječak F.K. (5 g)

ZNAMENITOSTI GRADA ZAGREBA

Šetnjom ulicama grada Zagreba, djeca su s roditeljima obilazila važnije građevine i znamenitosti na različitim lokacijama u Zagrebu. Naravno, u obilazak grada s njima su išle i grupne lutke Ivek i Marica koji su otkrivali pojedinosti o pojedinim obilježjima i važnosti lokacije.

PARK ZRINJEVAC

Trg Nikole Šubića Zrinskog, popularni Zrinjevac, jedan je od najpoznatijih i najljepših Zagrebačkih trgova, park je perivoj s alejom od 220 platana posađenih 1879. godine. Dio je tzv. zelene potkove. U sredini parka nalazi se glazbeni paviljon, u kojem se redovito održavaju koncerti, razne priredbe i manifestacije. Na sjevernom dijelu parka stoji meteorološki stup postavljen 1884. godine. U parku postoje i tri fontane - popularni blizanci i gljiva. Južni dio parka Zrinjevac rezerviran je za hrvatske velikane - tamo je postavljeno šest poprsja hrvatskih značajnih ličnosti.

TEHNIKA: crtanje (struganje boje) po emulziji

VRSTA EMULZIJE OD JAJETA : Ove emulzije spominju se već u zapisima Egipćana i Rimljana. Najstarije i najjednostavnije vezivo za temperu priprema se od kokošnjeg jajeta, najčešće se koristi žumanjak ili cijelo jaje, bjelanjak služi samo za neke specifične svrhe. Žumanjak je prirodna emulzija sastavljena uglavnom od jajnog ulja, vode i materijala koji djeluju kao emulgatori. Vezivo se priprema na jednostavan način: prvo se pažljivo odstrani bjelanjak, žumanjak se suši dlanovima ili nekom finom krpom, zatim se probuši opna i iscijedi u prigodnu posudu, izmiješa i razrijedi vodom. Dodaje se manja količina vinskog octa (nekoliko kapi na jedan žumanjak) koje služi kao konzervans. Sa temperom napravljenom od žumanjka radi se tankim premazima, tanji nanosi lako pucaju. Boju ne treba zasititi vezivom jer višak žumanjka otežava razmazivanje, brzo suši i izaziva pucanje. Proba jačine veziva je jednostavna: sloj boje se osuši kraj nekog izvora topline, ako se pigment skida treba dodati više žumanjka. Vezivno sredstvo od cijelog jajeta dobije se snažnim miješanjem žumanjka i bjelanjka sve dok se masa ne razbije i ne dobije tok ujednačenog izgleda. Koristi se na sličan način kao tempera od žumanjka. Slabije je vezivne snage, teže se razmazuje i brže suši. Osušeni sloj nema elastičnost svojstvenu kao čisti žumanjak. Češće se koristi za pripremu emulzija sa uljima i smolama

(<https://slikarskatehnologija.wordpress.com/category/1-tehnike/e-tempera/>).

Jajčana tempera je tehnika koja pripada slikarskim tehnikama i pogodna je za eksperimentiranje linijom općenito. Tijekom likovnih aktivnosti djeca su potaknuta na igru i istraživanje, razvijanje mašte, smirenost, te razvoj fine motorike prstiju i šake. Djeca su drvenim štapićima, čačkalicama i vilicom blagim pritiskom povlačila linije preko jajčane tempere crtajući određeni motiv.

Ovu tehniku su djeca vrlo dobro prihvatila i nastavit ćemo ju koristiti u daljnjem radu.

Slika 39. djevojčica L.Č. (5 g.)

U ovoj se fazi figure i objekti prikazuju s najjednostavnijim elementima, a to su „glavonošci“. Tijelo se prikazuje najčešće kao krug, elipsa, pravokutnik, trokut, a noge i ruke dugo nemaju svoju debljinu ili su predimenzionirane. Ruke se mogu prikazati s većim brojem od potrebnih najčešće dugačkih prstiju jer je djetetu bitno što osoba obavlja ili zbog nepoznavanja brojenja.

Slika 40. dječak L.Z. (5 g.)

Dječak s obzirom na razvojne karakteristike djeteta u dobi od pet godina crta više vodoravnih i horizontalnih linija jednu do druge. Pojačavanje linija i naglašavanje objekta u sredini čini ga prepoznatljivim i vidljivijim među krošnjama drveća.

Slika 41. djevojčica L.L. (5 g.)

Ravne linije na crtežu djevojčice L.L. pokazuju koncentriranost i kontrolu ruke. Okomite linije izražavaju kretanje u visinu ili dubinu, a to je pokazatelj da je dijete otkrilo element orijentacije u prostoru.

Slika 42. djevojčica V.P. (4 g.)

Djevojčica koja je među mlađom djecom u grupi, također se vrlo rado uključuje u likovne aktivnosti. Prepoznatljivo za dob od četiri godine je početak prikazivanja prostora, u ovome slučaju vanjskog prostora, razbacanosti elemenata i višestruka ponavljanja uporabe istih motiva.

HRVATSKO NARODNO KAZALIŠTE

HNK u Zagrebu središnja je i najstarija kazališna institucija u Hrvatskoj, u kojoj djeluju tri ansambla: operni, dramski i baletni. Kazalište je uz lijepu krajobraznu arhitekturu okruženo brojnim zgradama i spomenicima. Ispred njega smještena je fontana pod nazivom „Zdenac života“. To je djelo kipara Ivana Meštrovića. Zdenac života, kako bi i ime moglo sugerirati, pokazuje deset ljudskih likova stvarnih proporcija koji pokazuju čovjekov životni vijek, od rođenja do starosti. TEHNIKA: slikanje temperom

Naziv tempera potječe od latinske riječi TEMPERO što znači prava mjera, pravo miješanje, prava kakvoća. EMULGERE - lat. znači musti, izmusti. Izrazom tempera slikari srednjeg vijeka označavali su radnju prepariranja boje tj. miješanje pigmenta s nekim sredstvom koje ima snagu adhezivnosti (prianjanja). Kasnije se taj termin rabio za bilo koje vezno sredstvo, da bi danas označavao točno određeno vezivo (http://www.alu.unizg.hr/alu/cms/upload/images/slikarstvo/strucni_tekstovi/Tempere_izv.prof._Leila_Michieli_Vojvoda.pdf).

Tempera je dominantna tehnika u dječjem likovnom stvaralaštvu, a djeca je najviše vole zbog ugone koju pruža ova tehnika za vrijeme rada. Veliko veselje djeci pričinjava nastajanje nijansi boja koje samostalno miješajući boje otkrivaju i stvaraju čarolije kakve stvara i priroda. Dijete odmah vidi rezultate svoje aktivnosti, dok kist po papiru izvodi svoju vlastitu čar prateći djetetovo viđenje i razmišljanje o zadanoj temi, a u našem primjeru je to institucija Hrvatskog narodnog kazališta. Igra bojom višestruko je značajna za razvoj djeteta jer razvija senzibilitet za materijal i tehniku rada. Djeca temperom slikaju ekspresivno, ostavljajući trag na papiru. Boje koje su prevladavale na nastalim radovima uglavnom su toplih nijansi koje su djeca rado birala kako bi otkrila veselje prilikom slikanja s temperama. Djeca koriste čiste boje koje ne

miješaju, te prvo zapažaju kontrastne odnose, a kasnije tonske vrijednosti. Dok su djevojčice crtale nisu reproducirale, već izražavale svoje iskustvo, te stvarale svoj doživljaj i svijet oko sebe.

Slika 43. dječak M.M. (5 g.)

Slika 44. dječak J.R. (5 g.)

Prikaz prostora odvija se od vodoravne crte na dnu papira koja označava zemlju i trake neba na vrhu crteža. Daljnji razvoj ide preko umnožavanja vodoravne crte na još dvije ili tri paralelne crte koje označavaju objekte u drugom planu. Zatim se pojavljuje podizanje razine zemlje kada se u prikazu objekata javlja pojava prevaljivanja (Herceg i sur., 2010). Na prikazu dječakovog likovnog rada vidimo cvijeće u prvome planu koje se nalazi ispred zgrade Hrvatskog narodnog kazališta. U pozadini vidimo oblake koji razdvajaju građevinu i vidimo završetak te građevine, ne nastavlja se jer nebo to prekida i prikazuje neki drugi prostor.

Slika 45. djevojčica L.L. (5 g.)

Slika 46. dječak M.H. (5 g.)

GRADSKA USPINJAČA I KULA LOTRŠČAK

Gradska uspinjača je jedan od najpoznatijih simbola grada Zagreba. Ona spaja zagrebački gornji i donji dio grada. Donja stanica nalazi se na Tomičevoj ulici, a gornja stanica nalazi se podno kule Lotršćak. Otvorena je davne 1890. godine. Bila je dugačka šezdesetšest metara i postala je najkraća žičana željeznica na svijetu namijenjena javnom prijevozu, a pogonio ju je parni stroj. Prvih godina postojanja imala je nekoliko imena (nadimaka) – zagrebačka uspinjača, funicular, željeznica na užu od žice, arni uzvo, drahsteilnahn, stara dama i zapinjača. O uspinjači govori i dječja pjesmica koju su djeca vrlo brzo usvojila:

„Dva konopa, dva kotača,
dvije kutije, dva vozača,
uspinje se pa se vraća,
uspinje se pa se vraća,
eto, to je uspinjača.“

Kula Lotršćak u prošlosti se još nazivala i kula od dverca. Sama kula dobila je ime po zvonu koje je označavalo vrijeme zatvaranja gradskih vrata, tzv. campana

latruncolorum ili zvono lopova. Ova građevina smatra se jednim od najbolje sačuvanih objekata gradskog obrambenog sustava.

TEHNIKA: slikanje tušem i vodenim bojama na recikliranom papiru

U suradnji s odgojiteljicama djeca su reciklirala stari papir. Nakon sušenja papira, kada je postao čvrst za slikanje, djeca su tušem crtala kako bi lakše naznačili detalje kule Lotrščak i Zagrebačke uspinjače. Nizanje kućica po redosljedu bilo je izazovno za djecu, ali su s preciznošću crtali detalje po samim kućicama i kulama. Kada se tuš osušio djeca su kistom umočenim u vodene boje obojali površinu onako kako su željeli. Gledajući svoje gotove radove djeca su kroz duži period od više tjedana pjevali pjesmicu koju su naučili.

Slika 47. djevojčica N.K. (5 g.)

Slika 48. djevojčica L.Č. (5 g.)

Slika 49. dječak J.R. (5 g.)

Slika 50. dječak J.R. (5 g.)

Slika 51. djevojčica L.L. (5 g.)

Slika 52. dječak M.H. (5 g.)

Djevojčica L.L. u trenutku promatranja uspinjače uočava kućice s lijeve strane, te tako te kućice ostaju i na crtežu okrenutom perspektivom polegnute zbog okretanja papira u smjeru kazaljke na satu. U središtu crteža nalazi se uspinjača jer kako djevojčica navodi nema dovoljno mjesta ispred kule Lotrščak, pa se na taj način ističe njena važnost objekta za dijete. Djeca te dobi postaju svjesna da na plohi papira nedostaje još jedan smjer koji postoji u prostoru, pa ako žele nešto nacrtati što zahtjeva tri smjera - dimenzije, moraju se snaći i prilagoditi onome što omogućuje ploha papira (Belamarić, 1987).

Dječak M.H. crta motive – kućice i drveća u nizu jedno iza drugoga kako bi bilo vidljivo, ne preklapa se i čini se kao da se nalazi jedno na drugome, što je specifično za djetetovo razmišljanje i poimanje elemenata u dobi od četiri do šest godina.

CRKVA SVETOG MARKA

Od samih početaka zagrebačkog Gradeca, današnjeg Gornjeg grada, u njegovom je središtu bila župna crkva svetog Marka evanđeliste. Dominira glavnim gornjogradskim trgom na kojem su se stoljećima unutar zbivali brojni događaji koji su bili važni kako za kulturnu tako i za političku povijest Zagreba i Hrvatske. Crkva je nastala u isto vrijeme kada i grad, živjela s njime i zajedno s njime dijelila i dobro i zlo. Nisu ju mimoišli niti potresi, niti požari, no preživjela je jednako kao i grad, te ponosno stoji na istoimenom trgu više od sedam stotina godina. Može se reći da je Markova crkva vjerodostojan svjedok bogate gradske prošlosti, te dragi i nezamjenjivi simbol gornjeg grada. Jedan od najvrjednijih dijelova crkve raskošni je gotički južni portal iz 14. stoljeća, dok se na sjeverozapadnom zidu nalazi najstariji zagrebački grb iz 1499. godine.

U 19. stoljeću, prilikom velike crkvene obnove, arhitekt Schmidt je pokrio crkvu Sv. Marka najljepšim krovom, koji je ukrašen s dva grba – grbom trojedne kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, te grbom grada Zagreba, koji je s vremenom postao prepoznatljivim zagrebačkim simbolom. Od 20. stoljeća unutrašnjost crkve krasi djela svjetski poznatog kipara Ivana Meštrovića.

TEHNIKA: crtanje olovkama u boji

Olovkama u boji se može crtati i bojiti, te miješati boje. Djeca suhe boje miješaju tako da preko boje nanesu drugi sloj boje. U časopisu „Dijete, vrtić, obitelj“ se spominje zanimljiva tehnika gdje djeca boju mogu miješati tako da na papir istresu prah koji je nastao kod šiljenja, te ga na taj način utrljavaju prstom (Jurković i suradnici, 2010).

Gašpar (2010) naglašava važnost igre kretanja, komunikacije, dodira raznih oblika i materijala, jer na taj način djeca upoznaju liniju koja je karakteristična za tehniku olovke. Kada djecu pripremimo na aktivnost, važno je da djeca biraju mjesto crtanja jer će se na taj način usredotočiti i izraziti vlastitu kreativnost, a na našem primjeru to je bio mirni kutak likovnog prostora uz poticajnu instrumentalnu glazbu.

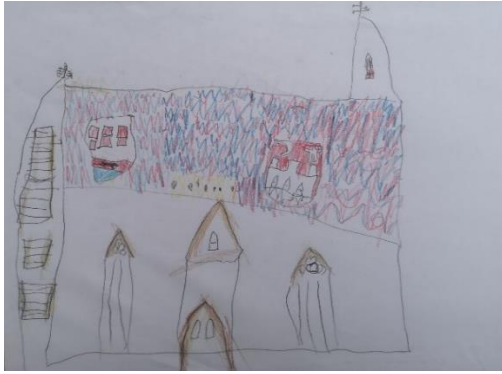
Crtanje olovkom je vrlo važno za dječji razvoj i povezivanje osjećaja, percepcije i finih pokreta rukom. Promatrajući slikovni materijal Markove crkve, djeca su prvenstveno nacrtala katedralu olovkom, a onda površinu obojali drvenim bojicama. Djeca u dobi od 5 godina i više spretnija su, ne prelaze linije i bojaju unutar površine, vidljivo je više detalja nego kod djece mlađe dobi. Na dječjim radovima uočljivi su detalji koje su djeca crtala na krovu crkve zbog svojih neobičnih crijepova u boji, te naravno i križ koji je neizostavni dio kada je u pitanju vjera i crkva kao Božji dom.

Slika 53. djevojčica N.K. (5 g.)

Slika 54. dječak F.K. (5 g.)

Slika 55. dječak G.G. (5 g.)

Slika 56. djevojčica L.L. (5 g.)

Slika 57. djevojčica K.H. (5 g.)

Slika 58. dječak M.H. (5 g.)

Djeca karakteristično za ovu dob crtaju građevine s detaljima, kao što je na ovome primjeru to crkva svetog Marka. Nakon promatranja slikovnog materijala djeca precizno crtaju viđeno s ciljem da to bude slično onome što je na fotografiji.

GRB GRADA ZAGREBA

Zasniva se na grbu Griča iz 13. stoljeća. Prema statutu grada Zagreba, grb ima sljedeći opis: „U plavome polju na zelenome brijegu nalazi se srebrni/bijeli grad s trima kulama i otvorenim zlatnim/žutim vratima; gore desno zlatna/žuta šesterokraka zvijezda, gore lijevo srebrni/bijeli polumjesec.“ (<https://www.profil-klett.hr/grbovi-i-njihovo-znacenje-kroz-povijest-na-primjeru-grba-grada-zagreba>).

Do kraja 19. stoljeća ustalila se uglavnom crvena boja pozadine, nakon ujedinjenja u suvremeni grad 1850. godine, dok je 1896. godine ustanovljena plava boja štita koju i danas koristimo.

TEHNIKA: mozaik kolaž papirom u boji

Riječ kolaž dolazi od francuske riječi collage, što znači lijepljenje. Jakubin (1999) kolažom označava slikarsku tehniku u kojoj koristimo različite materijale koje trganjem, rezanjem i lijepljenjem nanosimo na plohu. Tehnika kolaža usvojena je početkom 20. stoljeća za izradu avangardnih djela kojeg su uveli kubisti poput Piccassa, Matissea, Braquea i Grisa kako bi takvom tehnikom prikazali svoj umjetnički izraz. Osim papira počeli su koristiti kutije šibica i kutije igračih karti. Na taj način se stvorio polimaterijalizam u apstraktnoj umjetnosti s težnjom prema geometričnosti.

Kolaž je suha tehnika, gdje se boja već nalazi na samom materijalu. Materijale koje koristimo, Jakubin (1999) navodi raznobojne papire, izreske iz časopisa i novina, fotografije, tekstil, stare likovne radove i dr. U radu takvi materijali omogućuju bogat izvor boja, motiva, tekstura i oblika. Kolaž pripada u izrazito kreativne tehnike i u sebi sadrži najviše elemenata igre. Takve igre Jakubin (1999) imenuje kao igre komponiranja, razlaganja, variranja i građenja. Rad kolažom rezultira vrlo maštovitim dječjim uradcima, kreativnošću i razvijanjem senzibiliteta za likovno stvaralaštvo.

Autorice Jurković i Tomljanović (2011) govore da kolaž treba biti zastupljen kod djece od najranije dobi kako bi samostalno manipulirali materijalom i izražavali vlastiti doživljaj. Djeca vrlo često izrezuju papire i vježbaju finu motoriku šake i prstiju, te koriste ljepljivo za učvršćivanje papira na podlogu.

Promatrajući grb grada Zagreba na zastavi, djeca su izrazila želju za izradom svoga grba. Izrezivanjem kolaž papira u boji djeca su pripremila papiriće za slaganje mozaika, te nakon toga uložili trud i strpljenje za slaganje papirića na podlogu. Ovom likovnom aktivnošću izraženo je zajedništvo i suradnja među vršnjacima kao što je dogovor oko lijepljenja papirića određene boje (preraspodjela uloga).

Slika 59. Zajednički rad djece

MEDVEDGRAD

Medvedgrad je stari grad (gradina, utvrđenje) sagrađen u 13. stoljeću.. Smješten je na južnim padinama planine Medvednice.

Nakon listanja slikovnice, djeca su razgovarala o Medvedgradu, a neke od izjava su:
„Medvedgrad je dvorac u kojem živi crna kraljica.“

„Taj dvorac puno se trebao raditi, jer ima puno kamena.“

„Dvorac ti obavezno mora imati krov kao kulu.“

„Medvedgrad je na planini tamo dođeš iz Zagreba krivudavom cestom.“

„To je na planini, tamo ima medvjeda zato se zove Medvedgrad.“

TEHNIKA: kombinirane likovne tehnike

U kombinaciji različitih materijala i tehnika, nastali su likovni radovi kao doprinos našem projektu o Zagrebu. Djeca su ovome materijalu pristupili s znatiželjom i strpljivošću za slaganjem drvenih kockica na podlogu. Nakon slaganja kockica djeca su pristupila lijepljenju kockica na kartonsku podlogu. Stvaranjem „tvrđave za medvjede“ djeca su s veseljem pristupila ovom likovnom izričaju.

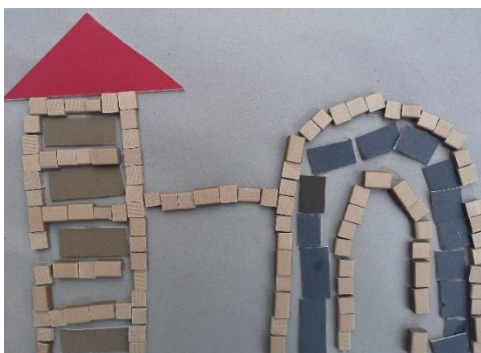
S obzirom na dob djece (4 i 5 godina) prepoznatljivi su oblici, linije, te na kraju i vidljivi elementi rada s motivom tvrđave Medvedgrad.

Slika 60. djevojčica L.L. (5 g.)

Slika 61. dječak N.S. (4 g.)

Slika 62. djevojčica A.J. (4 g.)

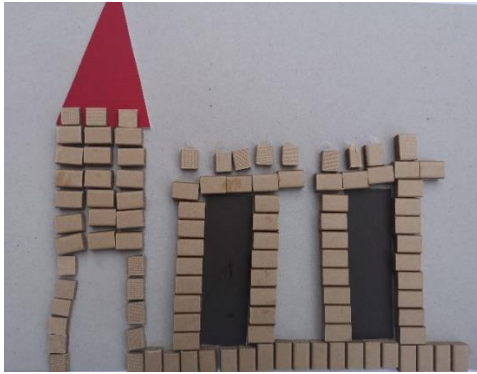
Slika 63. dječak M.H. (5 g.)

Slika 64. dječak J.R. (5 g.)

Slika 65. djevojčica L.Č. (5 g.)

Slika 66. dječak L.M. (5 g.)

Slika 67. dječak N.R. (5 g.)

Djeca u dobi od četiri do pet godina slažu složenije konstrukcije nizanjem kockica na podlogu stvaranjem građevine od više elemenata – kula. Dodavanjem kartona u boji dobivena je jedna veća dimenzija i podiže konstrukciju na višu razinu koja postaje uočljivija.

LICITARI

Licitar je šareno ukrašeni kolač od medenoga tijesta. Njegova se tajna izrade od davnine čuva u krugu obiteljskog obrta medicara središnje i nizinske Hrvatske. Iako je u cijelosti spravljen od jestivih sastojaka, ponajprije donosi radost očima i duši. Tradicionalno je žarko crvene boje, a proizvodi se u različitim oblicima i veličinama. Sitni su licitari (srca, trešnje, ptičice, gljive, potkove, vjenčići, konjići, štapići), omiljen ukras božićnih jelki hrvatskih domova, dok su oni veći, namijenjeni darivanju bližnjih povodom posebnih prigoda. Običaj darivanja licitarskog srca, kojim mladić djevojci iskazuje svoju privrženost i ljubav, duboko je ukorijenjen u hrvatskoj tradicijskoj kulturi.

TEHNIKA: crtanje akrilnim flomasterima na kartonu

Osnovna svojstvo flomastera su čiste boje koje ostavljaju trag i takve boje se ne mogu međusobno miješati. Na podlozi izgledaju prozračno i vedro, te se djeca mogu izražavati linearno i plošno (Jakubin, 1999). Autor navodi kako je ta tehnika vrlo zastupljena u radu s djecom s kojom slikaju linije različitih debljina. Dijete na razne načine može ostvariti i istražiti načine slikanja flomasterom u boji.

Važnost ove likovne tehnike je razvoj djetetove fine motorike šake i ruke, te poticanje djece na likovno stvaralaštvo i samootkrivanje načina slikanja akrilnim flomasterima

na kartonsku podlogu crvene boje svojstvene za simbol licitarskog srca. Prije samog oslikavanja detalja na licitarima, djeca su zalijepila komad folije koje je predstavljalo ogledalce. Svako licitarsko srce je bilo različito, prepoznatljivo i jedinstveno što je omogućeno individualnim radom djeteta.

Djeca su zadovoljila svoju potrebu za eksperimentiranjem, istraživanjem i traganjem kako bi ostavljali trag na podlogu. Djevojčice su uglavnom crtale vesele motive kao što su cvjetići i kružići, a tako su nakon crtanja protumačile svoje zadovoljstvo upoznavanja tradicije licitara.

Slika 68. djevojčica E.R.(4 g.)

Slika 69. djevojčica N.K.(5 g.)

Slika 70. dječak N.R.(5 g.)

Slika 71. djevojčica L.Č.(4 g.)

Slika 72. djevojčica L.L.(5 g.)

Slika 73. dječak N.S.(4 g.)

ZAGREBAČKA KATEDRALA

Naša Zagrebačka katedrala, ili punim imenom Katedrala Uznesenja Blažene Djevice Marije i svetih Stjepana i Ladislava, najveća je i najmonumentalnija hrvatska sakralna građevina i jedan od najvrjednijih spomenika hrvatske kulturne baštine.

Katedrala je posvećena Uznesenju Blažene Djevice Marije, a suzaštitnik je sveti Stjepan kralj. Nazivaju je katedralom naših velikana – Alojzija Stepinca, Franje Šepera, Franje Kuharića, Zrinskih i Frankopana.

Uz vjersko i povijesno značenje, Zagrebačka Prvostolnica ima i veliko kulturno i arhitektonsko značenje i jedan je od najpoznatijih simbola grada Zagreba (<https://www.zgportal.com/o-zagrebu/simboli-grada-zagreba/zagrebacka-katedrala/>).

TEHNIKA: utiskivanje (crtanje) na metalnoj foliji

Na debljoj aluminijskoj foliji djeca su štapićima i čačkalicama grebala po podlozi kako bi ostao trag na površini što je za djecu bilo izazovno. Zanimljivost ove tehnike je bila to što su djeca bila iznenađena kako nešto može ostavljati trag ako nisu pisali s ničim, odnosno nikakvu boju nisu uzeli, a štapić je čist i bez boje. Vrlo efektivna struktura je potaknula djecu da rad gledaju s više dimenzija i da foliju drže u različitim stranama i udaljenostima.

Crtanjem Zagrebačke katedrale djeca uviđaju detalje, te tako promatrajući slikovni materijal prenose viđenje svojim grebanjem po površini. Jačim pritiscima štapića po površini dobivaju se jasnije linije koje su lakše uočljive promatrajući likovno djelo.

Djeca u dobi od pet godina vidljivo crtaju više detalja kao što su prozori, vrata, crijepovi i križevi i duže ostaju u aktivnosti u odnosu na mlađu djecu koju je potrebno više motivirati.

Slika 74. dječak G.G. (5 g.)

Slika 75. dječak J.R. (5 g.)

Slika 76. dječak L.Z. (5 g.)

Slika 77. dječak M.M. (5 g.)

Slika 78. djevojčica N.K. (5 g.)

Slika 79. djevojčica L.L. (5 g.)

Prema razvojnim karakteristikama djeca u dobi od četiri do pet godina precrtavaju po modelu trokut i kvadrat, te dječji radovi poprimaju formu i imaju značenje. Djeca kao što je vidljivo na radovima precizno povlače linije kako vertikalno tako i horizontalno. Također kao i kod radova crkve svetog Marka, djeca detaljno ukrašavaju prozore, vrata i krov naglašavajući važnost katedrale dodavanjem ukrasa.

7.2.3. Taktilne slikovnice

U suradnji odgojiteljica s majkom dječaka J.R. djeca su sudjelovala u izradi taktilnih slikovnica s temama grada Zagreba. Nazivi slikovnica su: „Priča o malom licitarskom srcu“, „Legenda o šestinskom kišobranu“, „Kamenita vrata“, „Kako je Zagreb dobio ime“, „Crna kraljica“ i „Grički top“. Dječje likovno stvaralaštvo koristilo je za daljnju prenamjenu, nakon izloženih radova na panou, odgojiteljice su zajedno s djecom složile priče o licitarskom srcu i legendu o šestinskom kišobranu.

U nastavku rada priložene su slikovnice koje smo izradili. Tehnike koje smo koristili pri ostvarivanju ovih radova su crni tuš i akvarel. Zanimljivost kod ljudskog lika je da se pojavljuje tijelo kod kojeg ruke izlaze iz njega, a ne iz glave te završavaju prstima što je specifično za razvojne karakteristike djece dobi od četiri do šest godina. Prikaz očiju i usta je vrlo važan detalj na licu, a tek kasnije se prikazuje nos, kosa i uši. Noge

su označene dvostrukom crtom sa naznakom stopala, pojavljuje se i kosa te naznaka odjeće. Dijete se počinje složenije izražavati bojama, pa bojom naglašava ono što je njemu bitno. Najčešće koriste čiste boje koje ne miješaju, te prvo zapažaju kontrastne odnose, a kasnije tonske vrijednosti. Djeca su nakon stvaranja slikovnice pokazivala veći interes za „svoje“ slikovnice nego za uobičajene slikovnice jer je to bio njihov rad.

PRIČA O MALOM LICITARSKOM SRCU

Slika 80. Naslovnica priče - licitar

Slika 81. Naslov priče

Slika 82. dječak J.R. (5 g.)

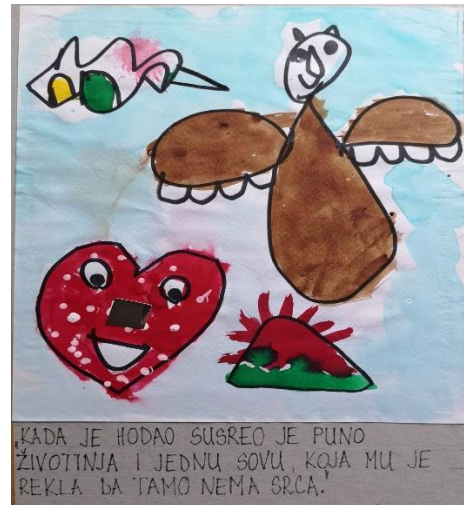

Slika 83. djevojčica N.K. (5 g.)

Slika 84. djevojčica T.P. (5 g.)

"HTIO JE UPOZNATI TAJ LICITAR I KRENUO JE NA PUT."

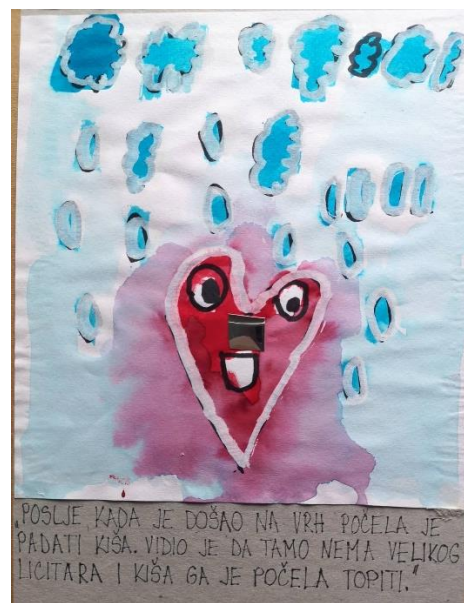
Slika 85. djevojčica L.L. (5 g.)

"KADA JE HODAO SUSREO JE PUNO ŽIVOTINJA I JEDNU SOVU KOJA MU JE REKLA DA TAMO NEMA SRCA."

Slika 86. dječak J.R. (5 g.)

"ON JE HODAO I DOŠLA MU JE PTIČICA KOJA JE TRAJILA DA GA MALO POJEDE JER JE BILA GLADNA!"

Slika 87. djevojčica A.J. (4 g.)

"POSLE KADA JE DOŠAO NA VRH POČELA JE PADATI KIŠA. VIDIO JE DA TAMO NEMA VELIKOG LICITARA I KIŠA GA JE POČELA TOPITI."

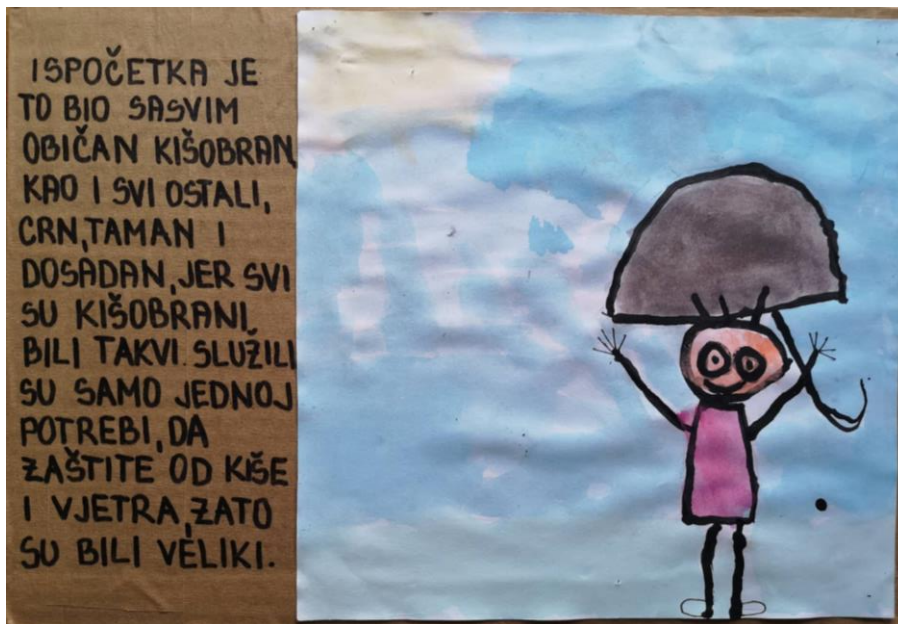

Slika 88. djevojčica K.H. (6 g.)

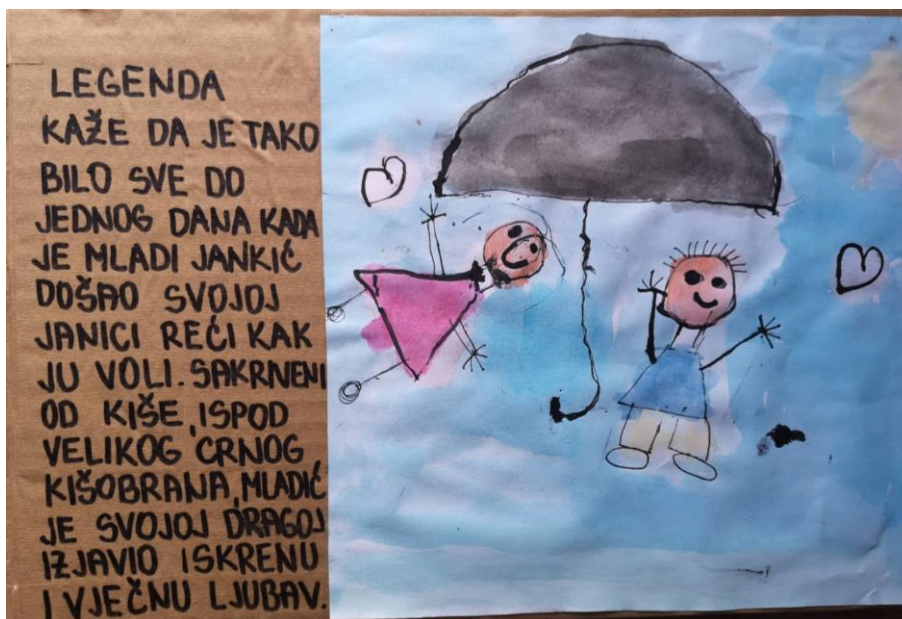
LEGENDA O ŠESTINSKOM KIŠOBRANU

Slika 89. Naslovnica priče

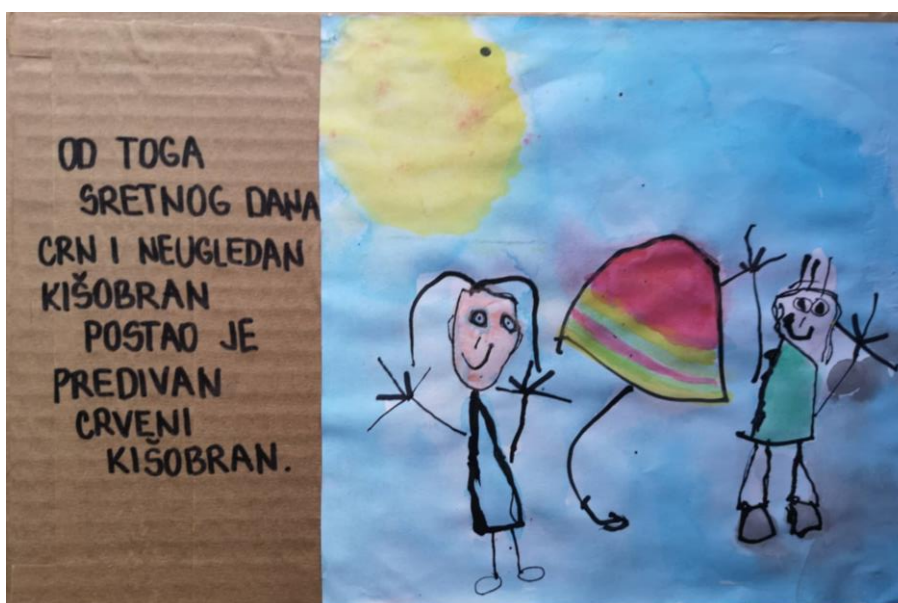
Slika 90. dječak M.H. (5 g.)

Slika 91. dječak N.R. (5 g.)

Slika 92. djevojčica N.K. (5 g.)

Slika 93. dječak J.R. (5 g.)

8.SURADNJA S LOKALNOM ZAJEDNICOM – GALERIJA OBLOČEC

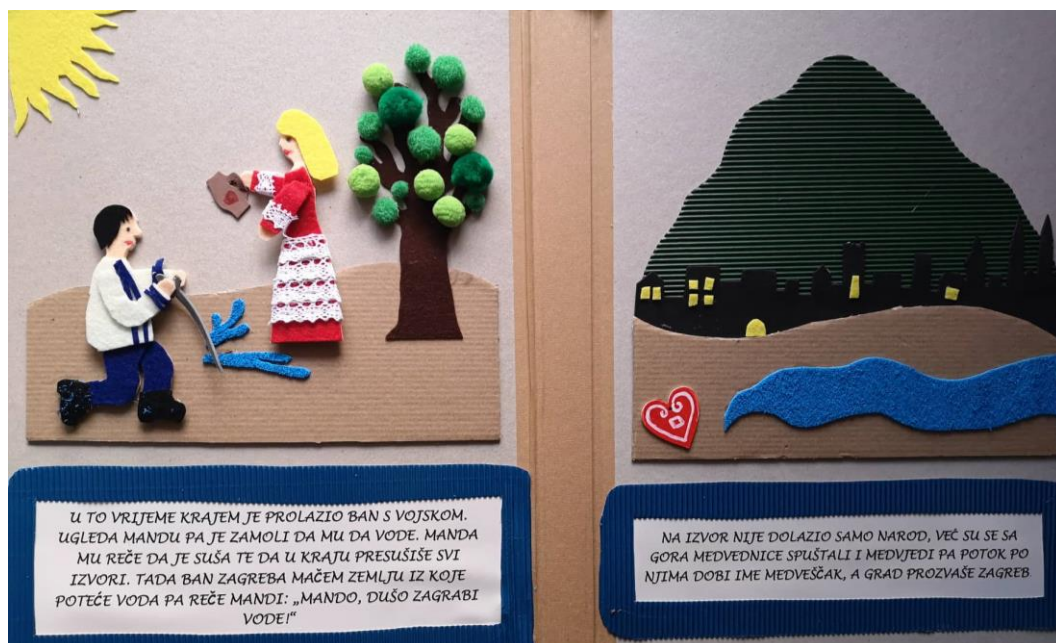
Izložba pod nazivom „Serbus, Zagreb – grade moj bila je izložena od 08.05.2019. do 07.06.2019. u galeriji Obločec, Knjižnica Sesvete. Na otvorenju izložbe 09.05.2019. djeca su nastupala uz recitaciju iz taktilne slikovnice „Kako je Zagreb dobio ime“.

Slika 94. Naslovnica slikovnice

Slika 95. Tekst priče uz taktilni materijal

Slika 96. Kraj priče uz taktilni i slikovni materijal

Djeca odgojne skupine „Dupini“ pod mentorstvom odgojiteljica Jelene Grabovac, Željke Zec i Katarine Rimac, koristeći razne tehnike – temperu, tuš, grataž, akrilne flomastere i olovku napravila su crteže grada Zagreba i njegovih znamenitosti. Osim crteža bile su izložene i minijature skulpture od gline poput zagrebačke katedrale, crkve sv. Marka, Kamenitih vrata i drugih; taktilne slikovnice „Kamenita vrata“, „Crna kraljica“, „Grički top“, i „Kako je Zagreb dobio ime“, te zanimljiv vodič pod nazivom „Putovanje Zagrebom s Ivekom i Maricom“. Djeca i roditelji nakon otvorenja izložbe pokazali su radost i zadovoljstvo postignutim rezultatima i uspješnosti dječjeg rada.

Slika 97. Otvorenje izložbe – radovi od gline

Slika 98. Zlatarevo zlato-portret Augusta Šenoa

Slika 99. Postavljeni plakati s radovima djece

Slika 100. Izloženi likovni uradci djece

Slika 101. Plakati s radovima uz legende o Zagrebu

Slika 102. Grb grada Zagreba

9.EVALUACIJA PROJEKTA I MOGUĆNOSTI DALJNJIH ISTRAŽIVANJA

Projekt „Serbus, Zagreb – grade moj“ bio je vrlo uspješan projekt s obzirom na stalnu suradnju i međudjelovanje djeteta, odgojitelja i roditelja. Roditelji i djeca izrazili su zadovoljstvo što se kod djece grade znanja na dobrim temeljima, a stvorio se i novi odnos prema tradicionalnom, u jednom pozitivnom smislu riječi, te nova spoznaja o našem glavnome gradu Zagrebu u kojemu ujedno i živimo.

U okviru projekta „Serbus, Zagreb – grade moj“ nastojali smo zadovoljiti sva područja dječjeg razvoja, dječje potrebe i interese. Aktivnosti i sadržaje prilagodili smo razvojnim karakteristikama djece, pa su im stoga bili i zanimljivi. Dakako djeca su do pojedinih aktivnosti došla spontano, kao što je pranje rublja na rifljači, ideja o pripremi zimnica koje rade i njihove bake, građenje starih kuća u Zagrebu itd.

Ovaj je projekt bitno obogatio svakodnevni život djece te je napravljena poveznica između prošlosti i sadašnjosti, tj. između obiteljske baštine i djetetova života. Djeca su kroz projekt oživjela djetinjstvo svojih baka, djedova, pradjedova, prabaka, te ljudi koji žive u Zagrebu i okolici odnosno manjim mjestima unutar Zagreba kao što su Sesvete.

Odgojiteljice smatraju da ovaj projekt zasigurno ne završava ovdje prikazanim aktivnostima, jer djeca nam uvijek daju nove poticaje za saznanjima i istraživanjima. Krajem pedagoške godine 2018./2019. djeca proučavaju zastavu Republike Hrvatske i fotografije znamenitosti gradova Republike Hrvatske, a s obzirom na veliki interes proširit ćemo saznanja od Zagreba i nastaviti istraživati i druge gradove, te našu državu Hrvatsku, različite običaje i kulturnu baštinu specifičnu za pojedina područja. Likovne tehnike koje su se pokazale vrlo uspješnima i dalje ćemo nastaviti upotrebljavati, a cilj nam je upoznati i koristiti tehnike koje još nismo koristili.

10.ZAKLJUČAK

Upoznavajući tradicijsku kulturu našeg grada u kojemu živimo djeca su se likovno izražavala koristeći razne likovne tehnike kao što su crtanje, slikanje, modeliranje itd. Ono što smo vidjeli u radu jest da su čovjek i kultura oduvijek međusobno povezani, čovjek svojim djelovanjem stvara kulturu, a kultura istovremeno njemu osigurava razvoj osobnosti. Tako kultura zapravo očovječuje čovjeka. Kultura se treba njegovati, čuvati i prenositi mlađim generacijama. Jedan od odgojnih ciljeva i vrijednosti u radu s djecom u okvirima likovnih aktivnosti jest očuvanje, njegovanje i oživljavanje kulturne baštine sredine. Još od najranije dobi, poticanje osjetljivosti za vrijednosti baštine i upoznavanje običaja i tradicije trebao bi biti dio odgojno-obrazovnog rada s djecom. Uključivanje djece u svijet kreativnosti i stvaranja procesa kroz upoznavanje elemenata njihove vlastite kulture, razvija u svakom pojedincu smisao za stvaralaštvo

i inicijativu. Odgojitelj je osoba koja utječe na uključivanje djece u proces na način da potiče zainteresiranost i radoznalost, s obzirom da oni svojim trudom i uloženom voljom stvaraju vlastitu kulturu. U istraživačkom projektu „Serbus, Zagreb – grade moj“ vidljiv je interes sudjelovanja djece tijekom cijele godine što znači da je to stvarno bila izabrana tema prema njihovim potrebama. S obzirom na dob djece, mlađa djeca u dobi od 4 do 5 godina slabije se uključuju u likovne aktivnosti s tehnikama koje su im bile prezahtjevne odnosno tamo gdje je u cilju bila naznačena preciznost. Projekt se iz dana u dan nadograđivao i dokumentirao u knjigu projekata koja se nalazila u odgojnoj skupini kako bi djeca mogla pratiti odgojno obrazovni proces.

11.LITERATURA

KNJIGE

1. Balić Šimrak, A. i sur. (2016). *Hrvatska kulturna tradicija i dječje likovno stvaralaštvo*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta.
2. Balić Šimrak, A., Bakotić, M. (2018). *Dijete, cjelovitost, umjetnost, krug: svašta se može dogoditi u krugu*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
3. Belamarić, D. (1986). *Dijete i oblik likovni jezik predškolske djece : knjiga za: odgajatelje, roditelje, pedagoge, psihologe, psihijatru*. Zagreb: Školska knjiga.
4. Belamarić, D. (1987). *Dijete i oblik – likovni jezik predškolske djece*, Zagreb: Školska knjiga.
5. Cattaneo, M., Trifoni, J. (2006). *Velika knjiga UNESCO-ove svjetske baštine*, Zagreb: Stanek.
6. Grgurić, N., Jakubin, M. (1996). *Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje: metodički priručnik*. Zagreb: Educa.
7. Herceg, L., Rončević, A., Karlavaris, B. (2010). *Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi*. Rijeka: Sveučilište u Rijeci.
8. Ivon, H. (2010). *Dijete, odgojitelj i lutka: pedagoške mogućnosti lutke u odgoju i obrazovanju*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
9. Jakubin, M. (1999). *Likovni jezik i likovne tehnike – temeljni pojmovi*, Zagreb: Educa.
10. Miljak, A. (1996). *Humanistički pristup teoriji i praksi predškolskog odgoja: model Izvor*, Velika Gorica: Persona.
11. Peić, M. (1971). *Pristup likovnom djelu*. Zagreb: Školska knjiga.
12. Petrač, L. (2015). *Dijete i likovno-umjetničko djelo : metodički pristupi likovno-umjetničkom djelu s djecom vrtičke i školske dobi*. Zagreb: Alfa.
13. Seme - Stojnović, I., Vidović, T. (2012). *Djeca - čuvari djedovine : model vrtića s hrvatskim identitetom i njegovanjem interkulturalnosti : priručnik za odgojitelje, učitelje, roditelje, manjine, iseljenike - građane svijeta*, Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
14. Slunjski, E. (2001). *Integrirani predškolski kurikulum : rad djece na projektima*, Zagreb: Mali profesor.

15. Slunjski, E. (2008). *Dječji vrtić: zajednica koja uči – mjesto dijaloga, suradnje i zajedničkog učenja*. Zagreb: Spektar media.
16. Županić Benić, M. (2009). *O lutkama i lutkarstvu*, Zagreb: Leykam international.

ČLANCI

1. Balić Šimrak, A. (2011). Predškolsko dijete i likovna umjetnost, *Dijete, vrtić, obitelj : Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, Vol. 16-17 No. 62-63, 20. Preuzeto na adresi <https://hrcak.srce.hr/124737> (21. 09. 2019.)
2. Cifrić, I. (2014). Očuvanje baštine u kontekstu Europske unije, *Adrias : zbornik radova Zavoda za znanstveni i umjetnički rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Splitu*, No. 20.
Preuzeto na adresi https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=199136 (24. 09. 2019.)
3. Jurković, T.; Tomljanović E.; Gašpar, H.; Štulić, S.; Jedrejčić, E.; Špoljar, S.; Andrašek, A. (2010). Crtačke tehnike, *Dijete, vrtić, obitelj : Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, Vol. 16-17 No. 62-63.
Preuzeto na adresi https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=184162 (25. 09.2019.)
4. Kuščević, D.(2015). Kultura baština – poticatelj dječjeg razvoja (likovni aspekt), *Školski vjesnik : časopis za pedagogijsku teoriju i praksu*, Vol. 64 No. 3.
Preuzeto na adresi https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=222678 (30. 09. 2019.)
5. Nazor, D. (2011). Likovna baštinarnica, *Dijete, vrtić, obitelj : Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, Vol. 17 No. 65.
Preuzeto na adresi

https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=183520

(15. 10. 2019.)

6. Novaković, S. (2015). Preschool Teacher's Role in the Art Activities of Early and Preschool Age Children. *Croatian Journal of Education : Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, Vol. 17 No. Sp.Ed.1.

Preuzeto na adresi

https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=202836

(25. 10. 2019.)

7. Pivac, D. (2016). Poticanje dječjeg likovnog stvaralaštva i mašte u komunikaciji s kulturnom baštinom. *Školski vjesnik : časopis za pedagošku teoriju i praksu*, Vol. 65 No. Tematski broj.

Preuzeto na adresi

https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=236331

(25. 10. 2019.)

MREŽNE STRANICE

1. <https://www.profil-klett.hr/grbovi-i-njihovo-znacenje-kroz-povijest-na-primjeru-grba-grada-zagreba> - preuzeto na adresi (12. 09. 2019.)
2. <https://www.zgportal.com/o-zagrebu/simboli-grada-zagreba/zagrebacka-katedrala/> - preuzeto na adresi (12. 09. 2019.)
3. <https://slikarskatehnologija.wordpress.com/category/1-tehnike/e-tempera/> - preuzeto na adresi (22. 10. 2019.)
4. Knežević, G. (2010). Hrvatska tradicijska kultura i njezina primjena u pedagoškom procesu, Državni stručni skup za voditelje ŽSV-a razredne nastave u Puli.
Preuzeto na adresi
<https://www.azoo.hr/index.php?view=article&id=1542&naziv=dravni-struni-skup-za-voditelje-sv-a-razredne-nastave-u-puli-2010> (22. 10. 2019.)
5. http://www.alu.unizg.hr/alu/cms/upload/images/slikarstvo/strucni_tekstovi/Tempere_izv.prof.Leila_Michieli_Vojvoda.pdf – preuzeto na adresi (22. 10. 2019.)
6. <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?ID=4642> – preuzeto na adresi (29. 10. 2019.)

7. <https://www.culturenet.hr/default.aspx?id=52937> – preuzeto na adresi (29. 10. 2019.)
8. <https://tzgpag.hr/hr/posebnosti/%C4%8Dipka.html> – preuzeto na adresi (30. 10. 2019.)

12. POPIS SLIKA

Slika 1. Hrvatska kulturna materijalna baština – NP Plitvička jezera (Izvor: <https://htz.hr/hr-HR/press/objave-za-medije/hrvatski-projekti-i-bastina-pobiru-nagrade-i-nominacije>)

Slika 2. Hrvatska kulturna materijalna baština – stari grad Dubrovnik (Izvor: <http://whc.unesco.org/en/list/95>)

Slika 3. Hrvatska nematerijalna kulturna baština (Izvor: <https://www.culturenet.hr/default.aspx?id=52937>)

Slika 4. Naslovnica knjige skupine „Dupini“ - vodič kroz Zagreb (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 5. Advent u Zagrebu – dječak J.R. (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 6. Glavni željeznički kolodvor – dječak M.H. (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 7. Crkva Svetog Marka – dječak L.M. (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 8. Maketa grada Zagreba – dječak N.S. (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 9. Hrvatsko narodno kazalište – djevojčica N.K. (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 10. Kamenita vrata i kip Svetog Jurja – dječak M.M. (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 11. Tehnički muzej Nikola Tesla – djevojčica T.P. (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 12. Park Maksimir – djevojčica L.L. (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 13. Javna vatrogasna postrojba grada Zagreba – djevojčica E.R. (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 14. Park Zrinjevac – djevojčica L.H. (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 15. Koncertna dvorana Vatroslava Lisinskog – dječak L.Z. (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 16. Bundek i Hipodrom – djevojčica V.P. (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 17. Tržnica Dolac – djevojčica A.J. (Izvor: Katarina Rimac)

- Slika 18. Uspinjača – dječak N.R. (Izvor: Katarina Rimac)
- Slika 19. Trg bana Josipa Jelačića – dječak F.K. (Izvor: Katarina Rimac)
- Slika 20. Medvedgrad i kula Lotrščak – dječak J.R. (Izvor: Katarina Rimac)
- Slika 21. Priča po slikama „Djed i repa“ (Izvor: Katarina Rimac)
- Slika 22. Kazalište sjena – „Djed i repa“ (Izvor: Katarina Rimac)
- Slika 23. djevojčica T.P.(5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)
- Slika 24. i 25. Dramatizacija priče „Ivek i Marica putuju Zagrebom“ (Izvor: Katarina Rimac)
- Slika 26. djevojčica L.L. (5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)
- Slika 27. dječak J.R. (5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)
- Slika 28. Crtanje grožđa (Izvor: Katarina Rimac)
- Slika 29. Osjet dodira – opipavanje (Izvor: Katarina Rimac)
- Slika 30. Čišćenje grožđa (Izvor: Katarina Rimac)
- Slika 31. Stavljanje grožđa u posude (Izvor: Katarina Rimac)
- Slika 32. Zajedno prešamo grožđe (Izvor: Katarina Rimac)
- Slika 33. Pijemo naš domaći sok (Izvor: Katarina Rimac)
- Slika 34. Promatranje fotografija i početak crtanja (Izvor: Katarina Rimac)
- Slika 35. Upotpunjavanje praznog prostora na papiru, dodavanje detalja (Izvor: Katarina Rimac)
- Slika 36. Radovi izloženi na stalku u sobi odgojne skupine „Dupini“ (Izvor: Katarina Rimac)
- Slika 37. dječak J.R. (5 g) (Izvor: Katarina Rimac)
- Slika 38. dječak F.K. (5 g) (Izvor: Katarina Rimac)
- Slika 39. djevojčica L.Č. (5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)
- Slika 40. dječak L.Z. (5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)
- Slika 41. djevojčica L.L. (5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)
- Slika 42. djevojčica V.P. (4 g.) (Izvor: Katarina Rimac)
- Slika 43. dječak M.M. (5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 44. dječak J.R. (5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 45. djevojčica L.L. (5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 46. dječak M.H. (5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 47. djevojčica N.K. (5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 48. djevojčica L.Č. (5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 49. dječak J.R. (5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 50. dječak J.R. (5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 51. djevojčica L.L. (5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 52. dječak M.H. (5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 53. djevojčica N.K. (5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 54. dječak F.K. (5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 55. dječak G.G. (5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 56. djevojčica L.L. (5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 57. djevojčica K.H. (5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 58. dječak M.H. (5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 59. Zajednički rad djece (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 60. djevojčica L.L. (5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 61. dječak N.S. (4 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 62. djevojčica A.J. (4 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 63. dječak M.H. (5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 64. dječak J.R. (5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 65. djevojčica L.Č. (5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 66. dječak L.M. (5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 67. dječak N.R. (5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 68. djevojčica E.R. (4 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 69. djevojčica N.K. (5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 70. dječak N.R. (5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 71. djevojčica L.Č.(4 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 72. djevojčica L.L.(5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 73. dječak N.S.(4 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 74. dječak G.G. (5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 75. dječak J.R. (5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 76. dječak L.Z. (5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 77. dječak M.M. (5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 78. djevojčica N.K. (5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 79. djevojčica L.L. (5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 80. Naslovnica priče – licitar (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 81. Naslov priče (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 82. dječak J.R. (5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 83. djevojčica N.K. (5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 84. djevojčica T.P. (5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 85. djevojčica L.L. (5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 86. dječak J.R. (5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 87. djevojčica A.J. (4 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 88. djevojčica K.H. (6 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 89. Naslovnica priče (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 90. dječak M.H. (5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 91. dječak N.R. (5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 92. djevojčica N.K. (5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 93. dječak J.R. (5 g.) (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 94. Naslovnica slikovnice (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 95. Tekst priče uz taktilni materijal (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 96. Kraj priče uz taktilni i slikovni materijal (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 97. Otvorenje izložbe – radovi od gline (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 98. Zlatarevo zlato-portret Augusta Šenoe (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 99. Postavljeni plakati s radovima djece (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 100. Izloženi likovni uradci djece (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 101. Plakati s radovima uz legende o Zagrebu (Izvor: Katarina Rimac)

Slika 102. Grb grada Zagreba (Izvor: Katarina Rimac)

IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA

Izjavljujem da sam ja Katarina Rimac, studentica izvanrednog diplomskog Sveučilišnog studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, samostalno provela aktivnosti istraživanja literature i napisala diplomski rad na temu: Upoznavanje tradicijske kulture kroz likovno stvaralaštvo.

U Zagrebu, studeni 2019.

ZAHVALA

Zahvaljujem se svojoj mentorici doc. dr. sc. Marijani Županić Benić koja je svojim znanstvenim i stručnim savjetima oblikovala ideju i pomogla mi u izradi ovoga diplomskog rada.

Također zahvalu upućujem i dječjem vrtiću „Leptir“ zajedno sa zaposlenicima koji su bili od velike pomoći, preporukama literature i prikupljanjima materijala, te na ustupljenim podacima korištenima pri izradi diplomskog rada. Najveća hvala mojim kolegicama Željki Zec i Jeleni Grabovac koje su bile podrška i pomoć pri realizaciji projekta.

Posebno se želim zahvaliti svojim roditeljima, braći, sestrama i zaručniku koji su me tokom čitavog mog školovanja podupirali i poticali moju težnju k ostvarivanju sve viših i viših ciljeva.

I na kraju želim se zahvaliti svim kolegicama koje su mi vrijeme provedeno na fakultetu uljepšale svojim prisustvom i pomogle da to vrijeme smatram najljepšim dijelom svoga života.